

เอกสารชุดฝึกอบรม

ประมวลสาระ

การพัฒนาทักษะการทำงานด้านการพัฒนาสังคม

จัดทำโดย

คณะวิจัยโครงการวิจัยและพัฒนาทักษะการทำงานด้านการพัฒนาสังคม

ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ได้รับการสนับสนุนจาก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ประจำปี 2544

(เอกสารทดลอง)

Scan S

คำนำ

การวิจัยและพัฒนาทักษะการทำงานด้านการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลมีกิจกรรมสำคัญส่วนหนึ่งคือ การฝึกอบรมบุคลากรที่ปฏิบัติงานใน อบต. ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของ อบต. เพื่อให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะในการทำงานด้านการพัฒนาสังคม โดยกรอบการพัฒนาทักษะด้านการพัฒนาสังคมที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัย ได้แก่ ทักษะการพัฒนาเครือข่าย การจัดระบบและใช้ข้อมูลข่าวสาร การทำงานของเครือข่าย และภาวะผู้นำด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีปัญหาทางสังคม เอกสารชุดฝึกอบรม : ประมวลสาระเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งที่น่าไปใช้ในการฝึกอบรม

ชุดฝึกอบรม : ประมวลสาระเรื่อง ทักษะการทำงานด้านการพัฒนาสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นี้เป็นเอกสารที่ได้มีการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์มาจากการศึกษาวรรณกรรมและการวิจัยเบื้องต้นจากการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนที่เข้มแข็งแล้วนำมาสรุปเป็นประมวลสาระที่ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม

ประการที่สอง กลไกการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม

ประการที่สาม กระบวนการพัฒนาทักษะการทำงานด้านการพัฒนาสังคม

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าประมวลสาระ : ชุดฝึกอบรมนี้จะเป็เครื่องมือสู่การพัฒนาทักษะการทำงานด้านการพัฒนาสังคมของ อบต. ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.กล้า ทองขาว

หัวหน้าโครงการวิจัย

วิธีการฝึกอบรม

การฝึกอบรมใช้วิธีการฝึกอบรมทางไกล มีเป้าหมายเพื่อเอื้อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถศึกษาเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และสามารถสอดแทรกเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตตามปกติของตนเองได้

การฝึกอบรมทางไกลใช้สื่อการฝึกอบรมในรูปแบบของสื่อประสม ซึ่งประกอบด้วย เอกสารประมวลสาระ เทปเสียง และการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ผู้เข้ารับการอบรมสามารถได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรมทางไกลอย่างสมบูรณ์เมื่อได้ปฏิบัติตามคำแนะนำ ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมตัวเข้ารับการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรเตรียมตัวโดยการกำหนดเวลาอ่านเอกสารประมวลสาระ ให้จบก่อนเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ และกำหนดเวลาฟังเทปเสียงระหว่างการศึกษา เอกสารชุดฝึกอบรม : ประมวลสาระ เพื่อเสริมความเข้าใจในเนื้อหาให้ดียิ่งขึ้น

2. การอ่านเอกสารชุดฝึกอบรม : ประมวลสาระ

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรตั้งใจอ่านเอกสารชุดฝึกอบรม : ประมวลสาระ และทำความเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างถ่องแท้ จัดประเด็นสำคัญในแต่ละเรื่อง และแต่ละตอนว่ากล่าวถึงอะไรเมื่อศึกษาจบตอนแล้วให้ดูคำถามท้ายตอน แล้วตอบคำถาม ตรวจสอบคำตอบว่าความเข้าใจของตนเองถูกต้องหรือไม่ โดยดูจากแนวตอบที่เฉลยไว้ให้และย้อนไปดูรายละเอียดที่อ่านมาในเรื่องที่ถามอีกครั้งหนึ่ง

3. การฟังเทปเสียง

เทปเสียงที่ใช้ประกอบการฝึกอบรมมีจำนวน 1 ตลับ (60 นาที) ซึ่งเป็นการนำสาระสำคัญที่ได้กล่าวถึงในเอกสารประมวลสาระมานำเสนอในรูปแบบง่าย ๆ เพื่อช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อหาสาระให้ดียิ่งขึ้น

4. การเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ก่อนเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรได้ศึกษาเอกสารชุดฝึกอบรม : ประมวลสาระและฟังเทปเสียงจบเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำข้อสงสัยมาซักถามให้เกิดความกระจ่างและนำมาใช้ในกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการที่จะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจและทักษะที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

5. การประเมินผล

การประเมินผลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการประเมินผลจากการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนและหลังเรียน ส่วนที่สองเป็นการประเมินผลจากการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผลงานในแต่ละกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย และส่วนที่สามเป็นการประเมินผลจากแบบประเมินผลการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

สารบัญ

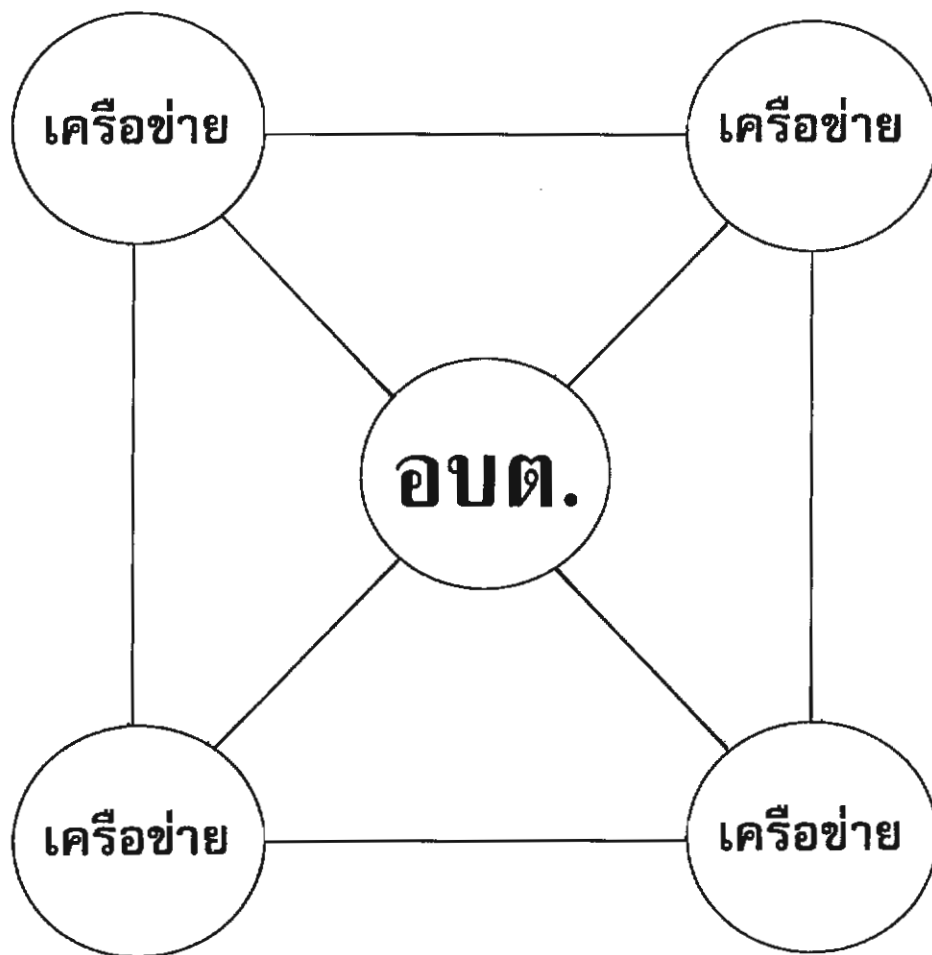
	หน้า
คำนำ	ก
วิธีการฝึกอบรม	ข
บทที่ 1 การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม	1
ตอนที่ 1.1 การพัฒนาสังคม	4
เรื่องที่ 1.1.1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาสังคม	4
เรื่องที่ 1.1.2 ขอบข่ายของการพัฒนาสังคม	5
เรื่องที่ 1.1.3 หลักและวิธีการพัฒนาสังคม	6
ตอนที่ 1.2 เครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม	9
เรื่องที่ 1.2.1 ความหมายและประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย	9
เรื่องที่ 1.2.2 หลักการทำงานของเครือข่าย	12
เรื่องที่ 1.2.3 ประเภทของหน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มที่จะเป็นสมาชิกของเครือข่าย	13
เรื่องที่ 1.2.4 โครงสร้างของเครือข่าย	17
เรื่องที่ 1.2.5 แนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่าย	21
แนวตอบกิจกรรมประจำบทที่ 1	24
บทที่ 2 กลไกการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม	28
ตอนที่ 2.1 องค์การการเรียนรู้	31
เรื่องที่ 2.1.1 ความหมายและความสำคัญขององค์การการเรียนรู้ในชุมชน	31
เรื่องที่ 2.1.2 แนวทางส่งเสริมให้้องค์กรการเรียนรู้ในชุมชน	35
ตอนที่ 2.2 ระบบข้อมูลข่าวสาร	36
เรื่องที่ 2.2.1 ความหมายและประโยชน์ของข้อมูลข่าวสาร	36
เรื่องที่ 2.2.2 การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร	38
เรื่องที่ 2.2.3 การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร	40
เรื่องที่ 2.2.4 การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 2.3 การพัฒนาผู้นำ	46
เรื่องที่ 2.3.1 ความหมายและความสำคัญของผู้นำและผู้ตาม	46
เรื่องที่ 2.3.2 คุณลักษณะของผู้นำ	48
เรื่องที่ 2.3.3 การพัฒนาบุคลิกภาพของผู้นำ	50
ตอนที่ 2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน	53
เรื่องที่ 2.4.1 ความหมายและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน	53
เรื่องที่ 2.4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน	54
เรื่องที่ 2.4.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	56
เรื่องที่ 2.4.4 แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน	57
แนวตอบกิจกรรมประจำบทที่ 2	61
บทที่ 3 กระบวนการพัฒนาทักษะการทำงานด้านการพัฒนาสังคม	65
ตอนที่ 3.1 เครือข่ายกับกระบวนการพัฒนาสังคม	69
เรื่องที่ 3.1.1 ทักษะการสร้างเครือข่ายกับการพัฒนาสังคม	69
เรื่องที่ 3.1.2 ทักษะกระบวนการพัฒนาสังคม	70
ตอนที่ 3.2 การใช้เครือข่ายในกระบวนการพัฒนาสังคม	78
เรื่องที่ 3.2.1 การใช้เครือข่ายในการริเริ่มแผนงานและโครงการพัฒนาสังคม	78
เรื่องที่ 3.2.2 หลักเกณฑ์และแนวในการจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาสังคม	79
เรื่องที่ 3.2.3 กิจกรรมพัฒนาทักษะการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาสังคม	81
เรื่องที่ 3.2.4 การสนับสนุนการทำกิจกรรมการพัฒนาสังคมในเครือข่าย	83
เรื่องที่ 3.2.5 ประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนาสังคมของเครือข่าย	84
แนวตอบกิจกรรมประจำบทที่ 3	86

บทที่ 1

การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม

แผนการสอนประจำบทที่ 1
การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม

โปรดอ่านแผนการสอนประจำบทที่ 1 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระโดยละเอียดในแต่ละเรื่องต่อไป

ตอนที่ 1.1 การพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 1.1.1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 1.1.2 ขอบข่ายของการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 1.1.3 หลักและวิธีการพัฒนาสังคม

ตอนที่ 1.2 เครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 1.2.1 ความหมายและประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย

เรื่องที่ 1.2.2 หลักการทำงานของเครือข่าย

เรื่องที่ 1.2.3 ประเภทของหน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มที่จะเป็นสมาชิก
ของเครือข่าย

เรื่องที่ 1.2.4 โครงสร้างของเครือข่าย

เรื่องที่ 1.2.5 แนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่าย

แนวคิด

1. การพัฒนาสังคม คือ การทำให้สังคมมีความเข้มแข็งและเจริญ มีเป้าหมายที่การพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสังคมมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนมีสภาพน่าอยู่ และทำให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้การพัฒนาสังคมของ อบต.มีขอบข่ายที่กว้างขวาง งานพัฒนาสังคมที่สำคัญส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนา การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านการส่งเสริมศักยภาพกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้มีปัญหาด้านสังคม
2. ผู้นำ อบต.สามารถใช้หลักการพัฒนาสังคมที่สำคัญ 3 ประการ คือ การช่วยให้ประชาชนเกิดความคิด การให้ประชาชนมีส่วนร่วม และการให้ประชาชนพึ่งตนเอง โดยมีวิธีการพัฒนาสังคม 2 วิธี คือ การให้การศึกษาแก่ชุมชน และการจัดระเบียบชุมชน

3. เครือข่าย เป็นการจ้ดระบบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน องค์กร กลุ่มบุคคล ที่เกี่ยวข้องให้ทำงานเชื่อมโยง สอดรับและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มเป้าหมาย การทำงานของเครือข่ายเน้นหลักการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยน การแข่งขัน และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน
4. โครงสร้างการทำงานของเครือข่ายมีหลายลักษณะ ทั้งแบบรวมอำนาจและ กระจายอำนาจ
5. การสร้างและพัฒนาเครือข่าย ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญหลายขั้นตอน ด้วยกัน เริ่มตั้งแต่การสำรวจ หรือแสวงหาเครือข่ายไปจนถึงการพัฒนา สมาชิกของเครือข่าย

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาตอนที่ 1 แล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

1. บอกความหมายและความสำคัญของการพัฒนาสังคมได้
2. บอกขอบข่ายการทำงานพัฒนาสังคมของผู้นำ อบต. ได้
3. บอกหลักและวิธีการสำคัญของการพัฒนาสังคมที่ผู้นำ อบต. สามารถนำไปใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้
4. อธิบายความหมายของเครือข่ายและระบุประโยชน์ของเครือข่ายได้
5. อธิบายหลักการในการทำงานของเครือข่ายได้
6. ระบุโครงสร้างของเครือข่ายแต่ละประเภทได้
7. สรุปแนวทางในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายได้

ตอนที่ 1.1 การพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 1.1.1 ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาสังคม

1. ความหมายของการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม เป็นการทำให้สังคมเจริญขึ้น โดยมีการวางแผน กำหนดแนวทางการพัฒนา และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ เพื่อให้คนในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี การพัฒนาสังคมมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนา **คน** และ **สิ่งแวดล้อม**

ภาพที่ 1 คน และสิ่งแวดล้อมเป็นเป้าหมายของการพัฒนาสังคม

1) **การพัฒนาคน** ดำเนินการโดยการทำให้ “คน” ในสังคม ชุมชน และท้องถิ่นมีการกินดีอยู่ดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีการประกอบอาชีพและมีรายได้เลี้ยงตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ มีความเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น และทำให้สังคมมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) **การพัฒนาสิ่งแวดล้อม** ดำเนินการโดยการพัฒนาวัตถุที่จำเป็นสำหรับ “คน” ในด้านการครองชีพ การอยู่รอด การมีชีวิตอย่างสะดวกสบาย มีความผาสุก ชุ่มชื้น อนุรักษ์ และรักษาสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีอย่างถาวร ให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

 การพัฒนา คน และ สิ่งแวดล้อม จะต้องทำไปพร้อมกัน

2. ความสำคัญของการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมมีความสำคัญ ดังนี้

2.1 ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ชุมชนดีขึ้น มีคุณภาพชีวิต เช่น เด็กทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษา คนในชุมชนสามารถอ่านออกเขียนได้ มีบริการด้านสุขภาพขั้นพื้นฐานเป็นอย่างน้อย มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาและร่วมกันรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เป็นต้น

2.2 ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนมีสภาพที่น่าอยู่ เอื้ออำนวยให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบาย ปราศจากพิษภัย เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ

3. ทำให้คนในชุมชนทุกคนมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการดำรงชีวิต พัฒนาตนเอง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมและได้รับประโยชน์จากชุมชน เช่น การส่งเสริมศักยภาพผู้ด้อยโอกาส กลุ่มต่าง ๆ

เรื่องที่ 1.1.2 ขอบข่ายของการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมมีขอบข่ายครอบคลุมในหลายด้าน โดยมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง

การพัฒนาสังคมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการลดความแตกต่างของรายได้ จัดความยากจน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เป็นต้น

การพัฒนาสังคมกับการพัฒนาการเมือง โดยมุ่งให้ประชาชนรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง สนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

การพัฒนาสังคมกับการปกครอง โดยการให้โอกาสคนท้องถิ่นได้มีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เป็นต้น

ขอบข่ายงานพัฒนาสังคมภายใต้ความรับผิดชอบของ อบต.

อบต. มีหน้าที่ และความรับผิดชอบที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ภาพที่ 2 การทำงานของ อบต. ด้านการพัฒนาสังคม

สำหรับขอบข่ายการพัฒนาสังคมในส่วนที่เกี่ยวกับผู้นำ อบต. นำไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองที่เน้นสำหรับผู้นำ อบต. มีดังนี้

1. การพัฒนาสังคมด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. การพัฒนาสังคมด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
3. การพัฒนาสังคมด้านการส่งเสริมศักยภาพกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้มีปัญหาด้านสังคม

เรื่องที่ 1.1.3 หลักและวิธีการพัฒนาสังคม

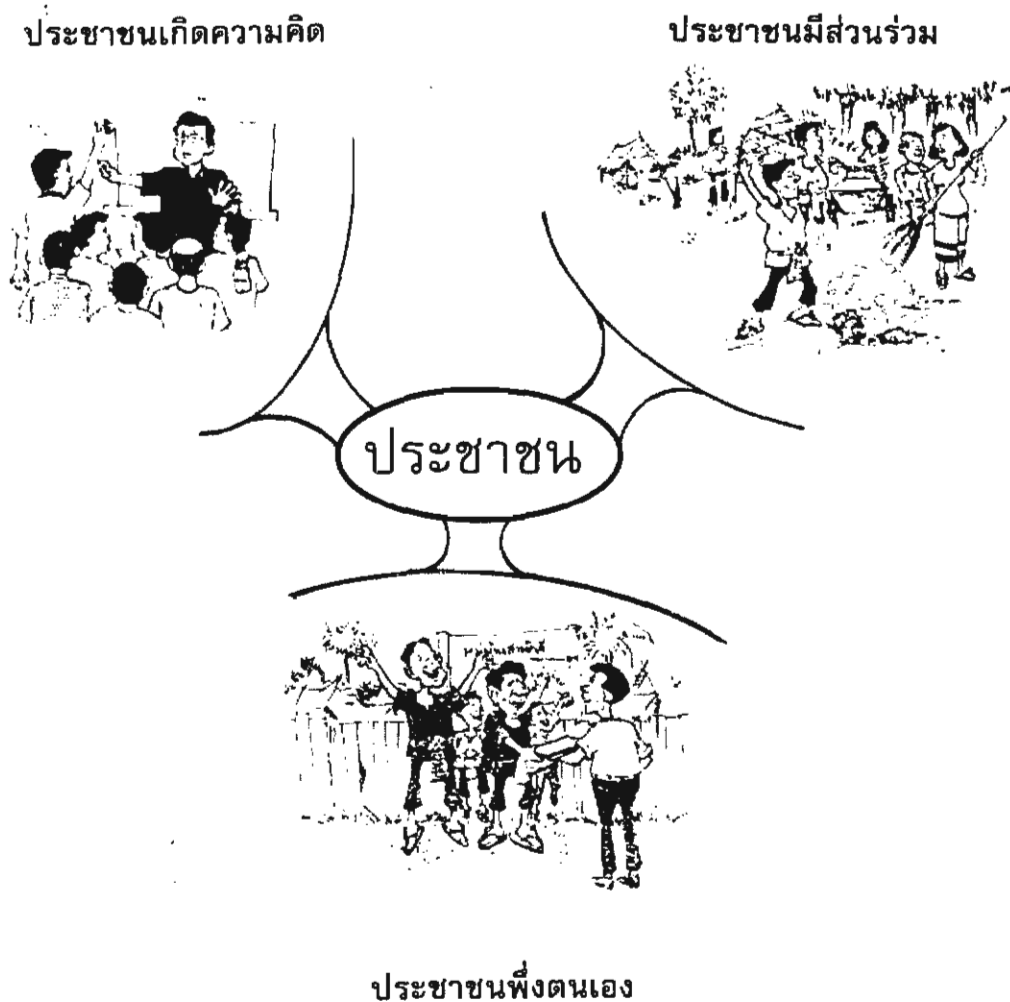
1. หลักการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมมีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1.1 หลักการช่วยให้ประชาชนเกิดความคิด เป็นการเน้นให้ประชาชนคิด ตัดสินใจ วางแผนและดำเนินการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นด้วยตนเอง

1.2 หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งในด้านกำลังความคิด แรงงาน และกำลังความสามารถของตนเอง เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความภาคภูมิใจ และมีจิตสำนึกที่จะพัฒนาต่อไป

1.3 หลักการให้ประชาชนพึ่งตนเอง เป็นการเน้นให้ประชาชนคิดพึ่งตนเอง เพิ่มขีดความสามารถของตนเอง จนสามารถเผื่อแผ่ความช่วยเหลือไปยังผู้อื่นได้

ภาพที่ 3 หลักการพัฒนาสังคม

2. วิธีการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมให้ได้ผลดีมีวิธีการสำคัญ 2 วิธี ซึ่งผู้นำ อบต. สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมได้ ดังนี้

2.1 วิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชน การให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนมิใช่เป็นเพียงการเรียนหนังสือในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังทำได้ในลักษณะอื่นด้วย เช่น การฝึกทักษะอาชีพ การพาไปดูงาน การสาธิตหรือการปฏิบัติให้เห็นจริง รวมทั้งการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการรักษาศิลปวัฒนธรรม

2.2 การจัดระเบียบชุมชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างบุคคลและบุคคล ระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างบุคคลและกลุ่ม เพื่อให้ชุมชน สร้างสรรค์ และบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกและสร้างความผาสุกให้แก่ชุมชน ตลอดจนทำให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าของการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในชุมชน

กิจกรรมตอนที่ 1.1

1. การพัฒนาสังคมคืออะไร มีเป้าหมายอย่างไร
2. ทำไมต้องพัฒนาสังคม
3. ผู้นำ อบต. มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในด้านใดได้บ้าง
4. ผู้นำ อบต. ควรใช้หลักการใดมาช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
5. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำ อบต. ท่านจะใช้วิธีการใดในการพัฒนาท้องถิ่นของท่าน

ตอนที่ 1.2 เครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 1.2.1 ความหมายและประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย

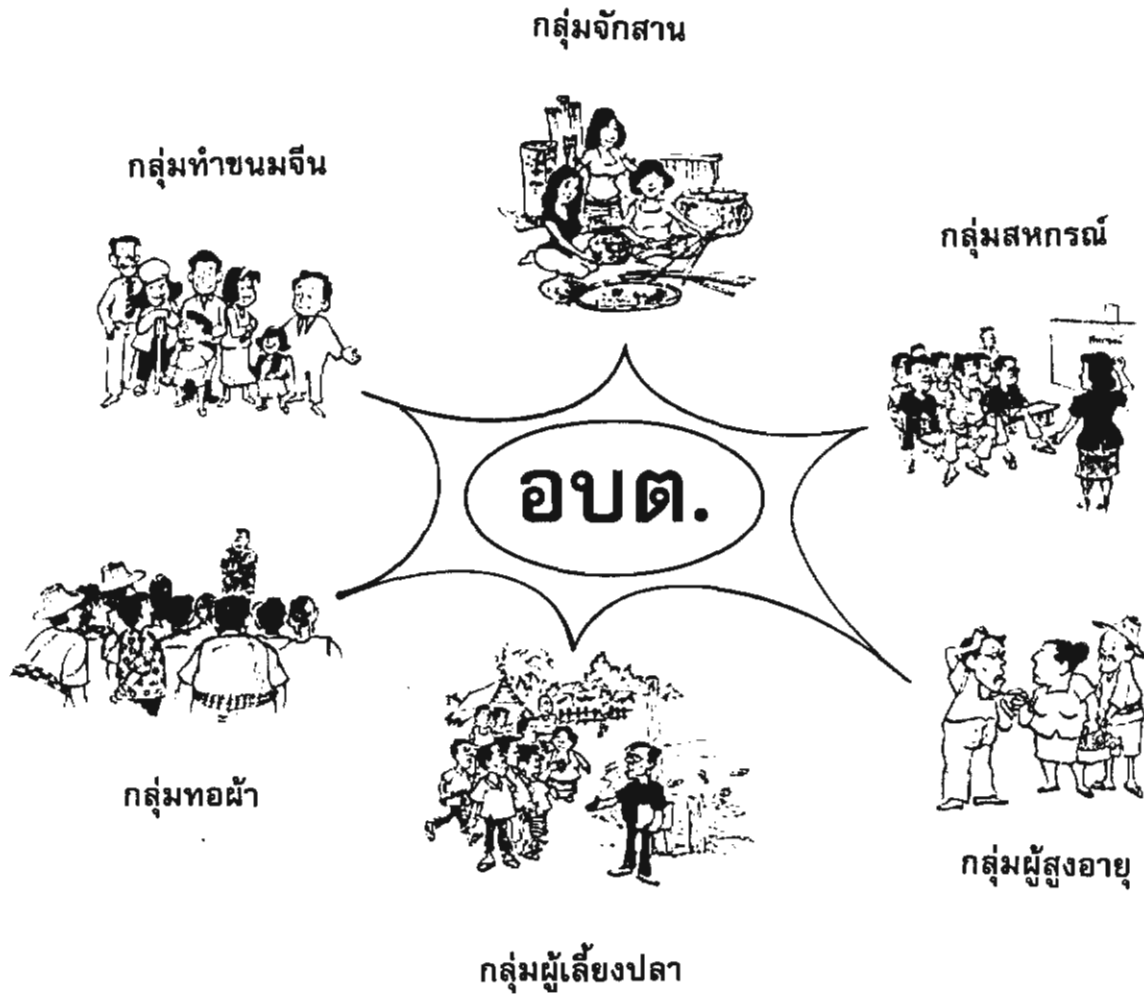
1. ความหมายของเครือข่าย

เครือข่าย หมายถึง การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องให้มีการทำงาน ประสาน เชื่อมโยง สอดรับ และเกื้อกูลกัน มีการช่วยเหลือ แบ่งปัน ร่วมกัน สนับสนุนกัน ในการใช้ทรัพยากรทุกด้าน ทั้งด้านข้อมูลข่าวสาร บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ งบประมาณ เพื่อให้เกิด กิจกรรมที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่กลุ่มเป้าหมาย ในกรณีที่เป็น เครือข่ายทางการศึกษาหรือการเรียนรู้ก็เป็นการจัดระบบการประสานเชื่อมโยง เกื้อกูล สนับสนุนกันระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อให้สามารถ จัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง มีประสิทธิภาพและสนองความต้องการของกลุ่ม เป้าหมายและสอดคล้องกับสภาพของชุมชนมากที่สุด

2. ตัวอย่างกิจกรรมที่เป็นเครือข่าย

กิจกรรมที่สามารถสร้างให้เกิดเครือข่ายขึ้นได้นั้นไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นกิจกรรมที่ จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ เท่านั้น กิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนจัดขึ้นก็สามารถจะจัดทำให้ เป็นเครือข่ายได้ เช่น กิจกรรมทางด้านอาชีพ ได้แก่ การทอผ้าไหม กลุ่มทอผ้าไหมใน หมู่บ้านหนึ่งอาจจะประสานกับกลุ่มทอผ้าไหมในหมู่บ้านอื่น เพื่อช่วยกันในเรื่องของการ ออกแบบลายใหม่ ๆ วิธีการทอแบบใหม่ ๆ ให้สวยงามขึ้น หรือการนำผ้าไหมมาประดิษฐ์ เป็นของใช้ต่าง ๆ และอาจช่วยเหลือกันในเรื่องการตลาดหาแหล่งจำหน่าย ช่วยกันนำ ผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย เป็นต้น หรือกลุ่มเลี้ยงปลาก็จะช่วยเหลือได้เช่นเดียวกับกลุ่มทอผ้า หรือกลุ่มดนตรีพื้นเมืองก็สามารถประสานกันระหว่างหมู่บ้านเป็นเครือข่ายได้ หมู่บ้าน หนึ่งอาจทำเครื่องดนตรีได้ก็สามารถสอนสมาชิกกลุ่มดนตรีในหมู่บ้านอื่น หรืออีกหมู่บ้าน หนึ่งมีความสามารถในการเล่นดนตรีดีกว่านักดนตรีหมู่บ้านอื่นก็อาจจะมาสอนเพิ่มเติม ให้หมู่บ้านที่ยังไม่เก่งได้ หรือมาช่วยเล่นดนตรีถ้าผู้เล่นไม่ครบ หรือถ้าได้รับเชิญก็อาจจะ ขวณนักดนตรีจากหมู่บ้านต่าง ๆ ไปช่วยกัน เป็นต้น

ส่วนตัวอย่างเครือข่ายที่สร้างโดยหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ เครือข่ายห้องสมุด ประชาชน เช่น ห้องสมุดประชาชนอำเภอต่าง ๆ อาจประสานงานร่วมมือกันในการจัด บริการแก่ประชาชน ร่วมมือกันในการให้ขอยืมหนังสือระหว่างห้องสมุด การส่งข้อมูล ข่าวสารให้แก่กัน เป็นต้น

ภาพที่ 4 กลุ่มกิจกรรมที่เป็นเครือข่าย

3. ประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย

จุดมุ่งหมายของการสร้างให้มีเครือข่ายสำหรับกิจกรรมหรืองานใด ๆ ก็ตามก็เพื่อให้กิจกรรมนั้นจัดได้ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุด ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด และให้ประโยชน์แก่ประชาชนได้มากที่สุด เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ของการสร้างให้มีเครือข่ายสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1. ช่วยประหยัดทรัพยากร บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลาและงบประมาณ เช่น เครือข่ายของกลุ่มเลี้ยงปลา หมู่บ้าน ก. จะไปซื้อลูกปลามาเลี้ยงถ้าประสานกับหมู่บ้านอื่น ๆ รวม ๆ กันไปซื้อลูกปลาาก็จะได้ราคาถูกลงไม่ต้องจ่ายเงินมาก หรือหมู่บ้าน ก. เชิญวิทยากรมาอบรมการเลี้ยงปลา ก็อาจจะชวนชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นไปรับฟังด้วย เป็นต้น

2. ช่วยให้เกิดการระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กิจกรรมมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น เครือข่ายกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแม่บ้านหมู่บ้าน ก. เก่งเรื่องทำขนมหวาน กลุ่มแม่บ้านหมู่บ้าน ข. เก่งเรื่องการเย็บปักถักร้อย เมื่อมีการจัดงานกลุ่มแม่บ้านระดับตำบลหรืออำเภอจะระดมกลุ่มแม่บ้านจากทุกหมู่บ้านมาช่วยกัน ซึ่งจะทำให้งานมีกิจกรรมหลากหลายมากขึ้น

3. ช่วยกันคิดช่วยกันทำ เมื่อมีการประสานกันเป็นเครือข่ายทุกกลุ่มที่เป็นเครือข่ายจะช่วยคิด ช่วยลงมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

4. ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เมื่อมีการเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ เป็นเครือข่ายจะทำให้แต่ละกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ความรู้และประสบการณ์ดังกล่าวจะนำมาใช้ช่วยให้แต่ละกลุ่มจัดกิจกรรมได้ดีขึ้น

5. ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การสร้างเครือข่ายเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มสมาชิก เมื่อมีสิ่งใดที่เต็มใจจะช่วยเหลือกัน

6. ช่วยแบ่งปันทรัพยากร กลุ่มต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายสามารถช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยแบ่งปันทรัพยากรกัน เช่น ช่วยกันในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ อาจจะให้ยืมเงินทุน อาจจะส่งบุคลากรมาช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

7. ช่วยให้การดำเนินงานไม่ซ้ำซ้อน เช่น กรณีของหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายกัน เช่น เครือข่ายห้องสมุดระดับตำบล สมมุติห้องสมุดตำบล ก. จัดกิจกรรมประกวดการอ่านห้องสมุดประจำตำบล ข. ก็อาจจะทำกิจกรรมอื่นไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน

8. ช่วยทำให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ กรณีเครือข่ายของหน่วยงานต่าง ๆ เมื่อมีหลาย ๆ หน่วยงานมาเป็นเครือข่าย เช่น เครือข่ายสาธารณสุขตำบล โดยสาธารณสุขทุกตำบลมาเป็นเครือข่าย กรณีเช่นนี้จะทำให้หน่วยงานเครือข่ายมาร่วมกันจัดกิจกรรม ทำให้ประชาชนได้รับกิจกรรมที่หลากหลาย

9. ช่วยให้บริการกลุ่มเป้าหมายได้ครอบคลุมทั่วถึง การที่มีหน่วยงานต่าง ๆ มาเป็นเครือข่ายกัน ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ กัน ทำให้มีบริการกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ ประชาชนในทุกพื้นที่มีโอกาสได้รับบริการ เช่น เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

เรื่องที่ 1.2.2 หลักการทำงานของเครือข่าย

การที่จะประสานให้หน่วยงานหรือองค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมกันเป็นเครือข่าย และให้เครือข่ายทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีหลักการสำคัญในการดำเนินการของเครือข่ายดังนี้

- 1) หลักการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน หรือองค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย ในการทำงานของเครือข่ายควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มสมาชิก
- 2) หลักการมีส่วนร่วม หน่วยงาน หรือองค์กร หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกควรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน คือ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลการดำเนินงาน
- 3) หลักการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างหน่วยงาน หรือองค์กร หรือกลุ่มที่เป็นเครือข่าย
- 4) หลักการแบ่งปันและสนับสนุนทรัพยากร มีการแบ่งปันและสนับสนุนทรัพยากรทุกด้านระหว่างหน่วยงานหรือกลุ่มเครือข่าย
- 5) หลักการระดมสรรพกำลังเพื่อการดำเนินงาน ทุกหน่วยงานหรือกลุ่มที่เป็นสมาชิกควรช่วยกันเพื่อระดมความรู้ ความคิด ความสามารถ ทรัพยากรมาช่วยกันจัดกิจกรรม
- 6) หลักการยึดชุมชนเป็นฐาน ทุกหน่วยงานหรือกลุ่มที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายจะต้องยึดสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และวิเคราะห์จัดทำเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การประสานงาน การปฏิบัติงานจะต้องเป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน มิใช่เพื่อหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

เรื่องที่ 1.2.3 ประเภทของหน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มที่จะเป็นสมาชิกของเครือข่าย

ในแต่ละสังคมหรือชุมชนจะมีหน่วยงาน องค์กร กลุ่มบุคคล บุคคลมากมาย สามารถเป็นเครือข่ายในการพัฒนาสังคมได้ ซึ่งสามารถจัดแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานในระดับจังหวัด ระดับอำเภอของหน่วยงานทางการศึกษา พัฒนาชุมชน สาธารณสุข กฎหมาย เกษตร ประชาสงเคราะห์ หน่วยทหาร ป่าไม้ ปศุสัตว์ ฯลฯ

2) หน่วยงานเอกชน ได้แก่ สมาคม มูลนิธิ ชมรม บริษัท ห้างร้าน สถานประกอบการ องค์กรสาธารณประโยชน์ สถานศึกษาเอกชน สื่อมวลชน

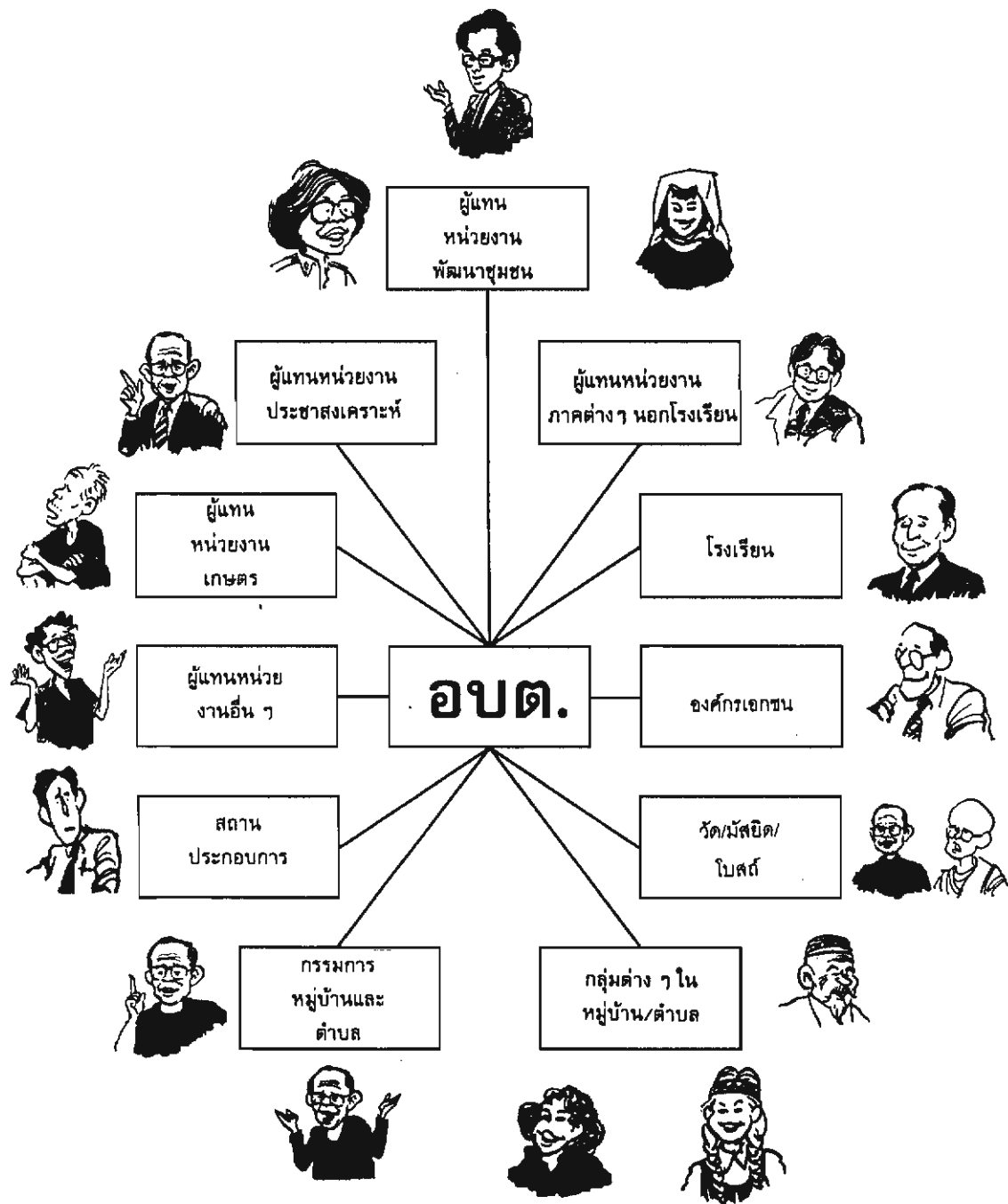
3) องค์กรท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรการเมือง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กรรมการหมู่บ้าน กรรมการเฉพาะกิจในหมู่บ้าน สถาบันศาสนา รวมทั้งกลุ่มการเมืองในระดับท้องถิ่น

4) บุคคลและกลุ่มบุคคลในชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้เกษียณอายุ คหบดี กลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร ลูกเสือชาวบ้าน นักศึกษา นักเรียน ครู/อาจารย์ในท้องถิ่น ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ

เครือข่ายอาจจะเกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงาน หรือหน่วยงานกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน หรือระหว่างกลุ่มประชาชนกับกลุ่มประชาชน หรือผสมผสานหลากหลายทั้งหน่วยงาน รัฐ เอกชน องค์กรท้องถิ่นและประชาชน

เครือข่ายสามารถเกิดขึ้นได้ทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน ในการศึกษาครั้งนี้เป็นเครือข่ายในระดับตำบล/หมู่บ้าน

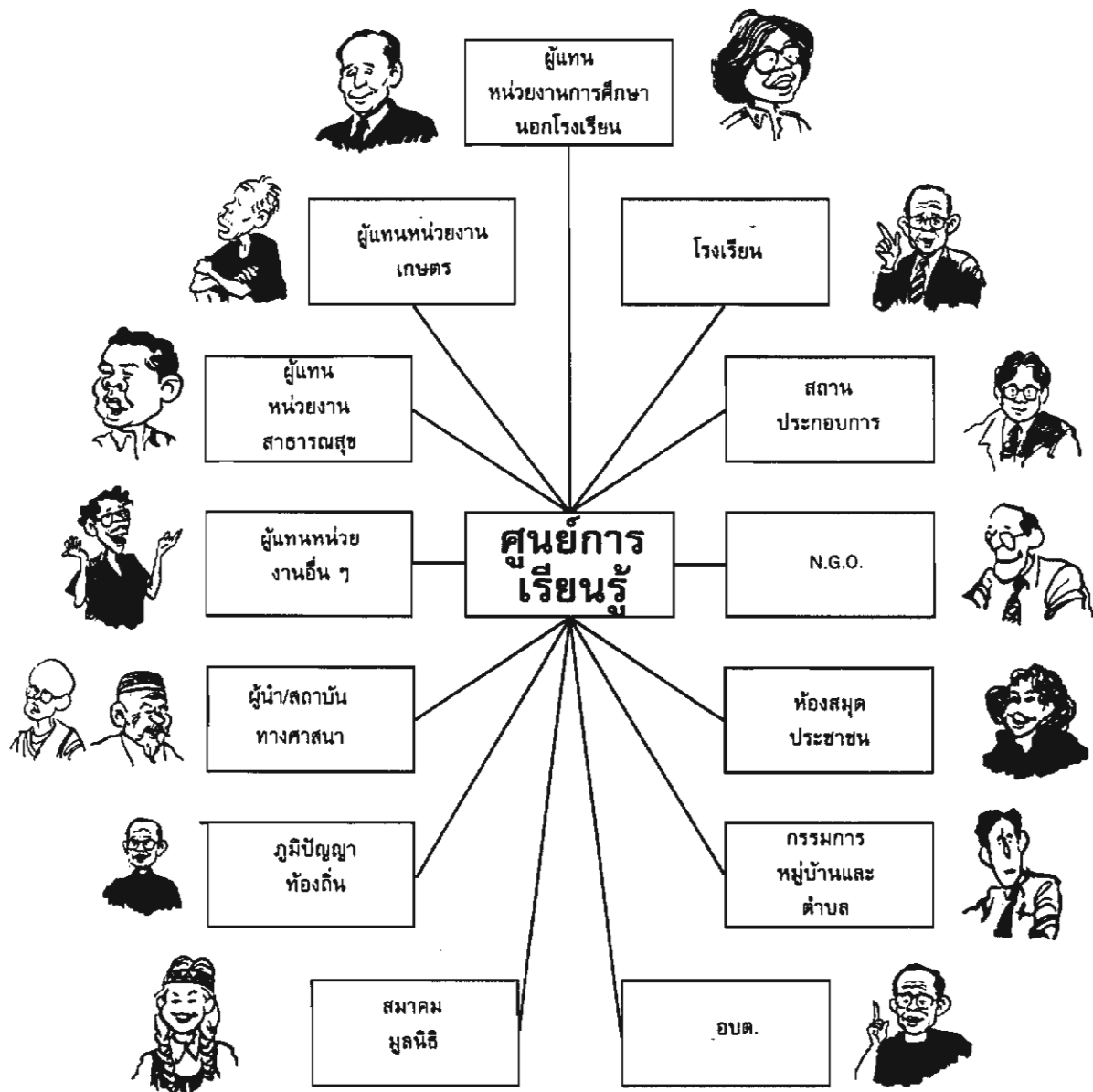
ตัวอย่างของเครือข่ายในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน

ภาพที่ 5 เครือข่ายประสานงานของ อปต.

ในการปฏิบัติงานของ อบต. จะต้องประสานงานกับหน่วยงานรัฐ เอกชน องค์กร
ท้องถิ่นและกลุ่มบุคคลในระดับตำบล เป็นเครือข่ายที่ผสมผสานหลายหน่วยงานหลาย
กลุ่ม

ตัวอย่างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน

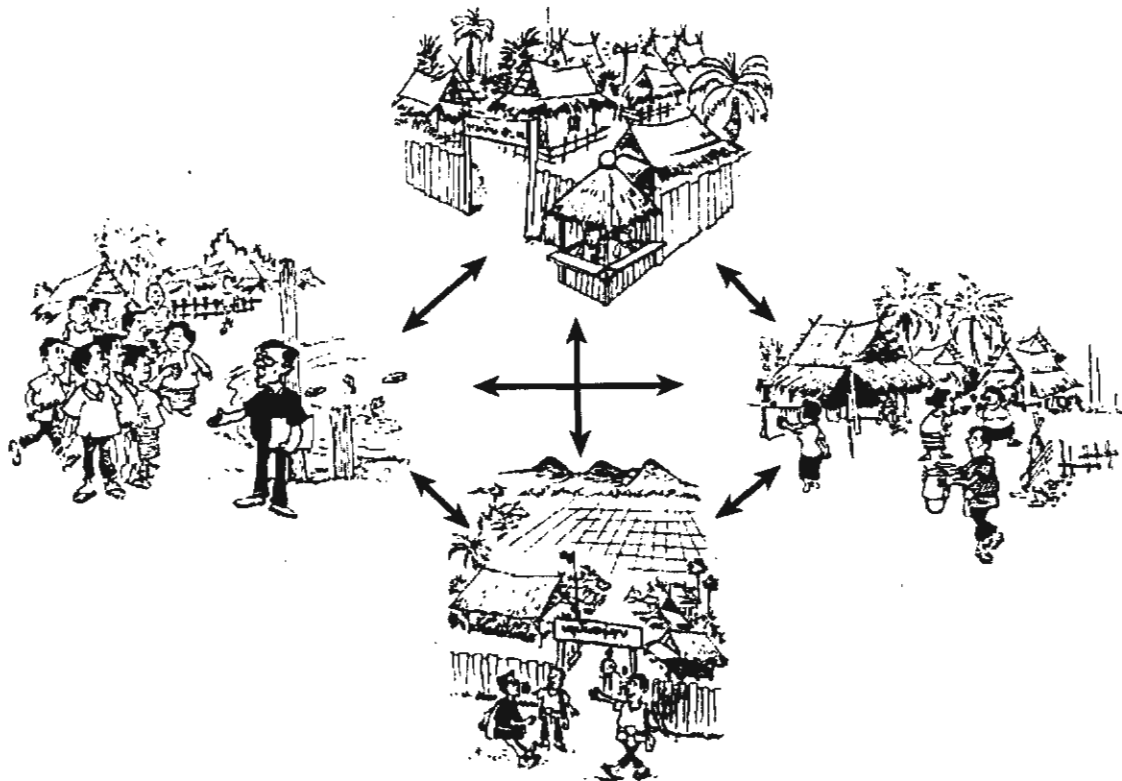

ภาพที่ 6 เครือข่ายการเรียนรู้ในระดับตำบล : ศูนย์การเรียนรู้ในตำบล ก.

จากแผนภาพเป็นตัวอย่างเครือข่ายการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ในตำบลใดตำบลหนึ่ง การที่ศูนย์การเรียนรู้จะจัดกิจกรรมการศึกษาอย่างหลากหลายแก่ประชาชนภายในตำบลจะต้องมีการประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อขอความช่วยเหลือ ขอการสนับสนุนทรัพยากร วิทยากร เงินทุนหรืออื่น ๆ

นอกจากเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้แล้วในแต่ละชุมชนสามารถมีเครือข่ายได้หลายประเภท เช่น เครือข่ายเพื่อพัฒนาสุขภาพ เครือข่ายกลุ่มอาชีพ เครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน เครือข่ายด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เครือข่ายด้านกลุ่มสตรี เป็นต้น

นอกจากเครือข่ายภายในแต่ละชุมชนแล้วเครือข่ายของแต่ละชุมชนอาจจะมีการเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างเครือข่ายที่กว้างขวางขึ้น ซึ่งจะทำให้ช่วยเหลือส่งเสริมกันได้มากขึ้น จะขอยกตัวอย่างการเชื่อมเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างตำบล

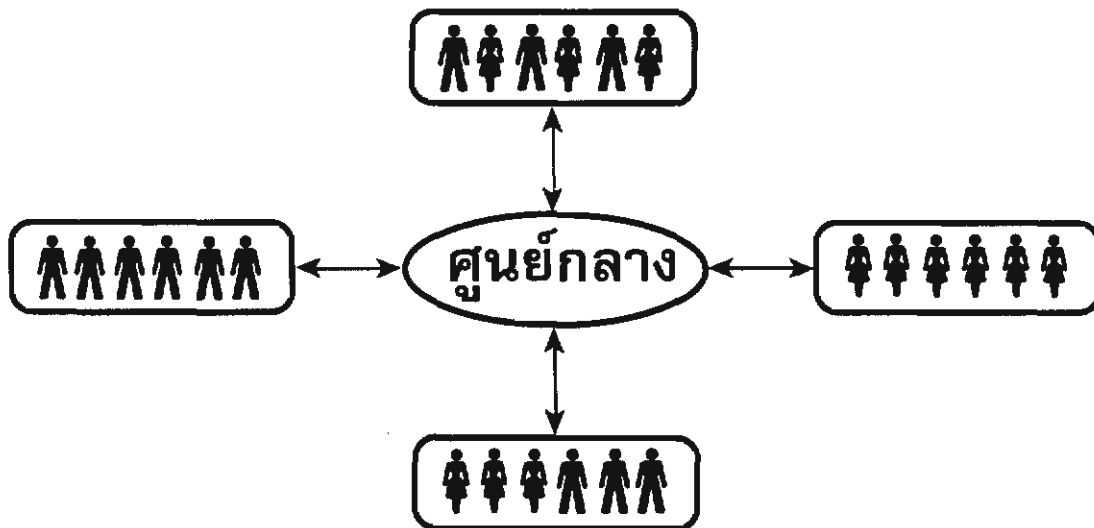

ภาพที่ 7 เครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างตำบล

เรื่องที่ 1.2.4 โครงสร้างของเครือข่าย

โครงสร้างของเครือข่ายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

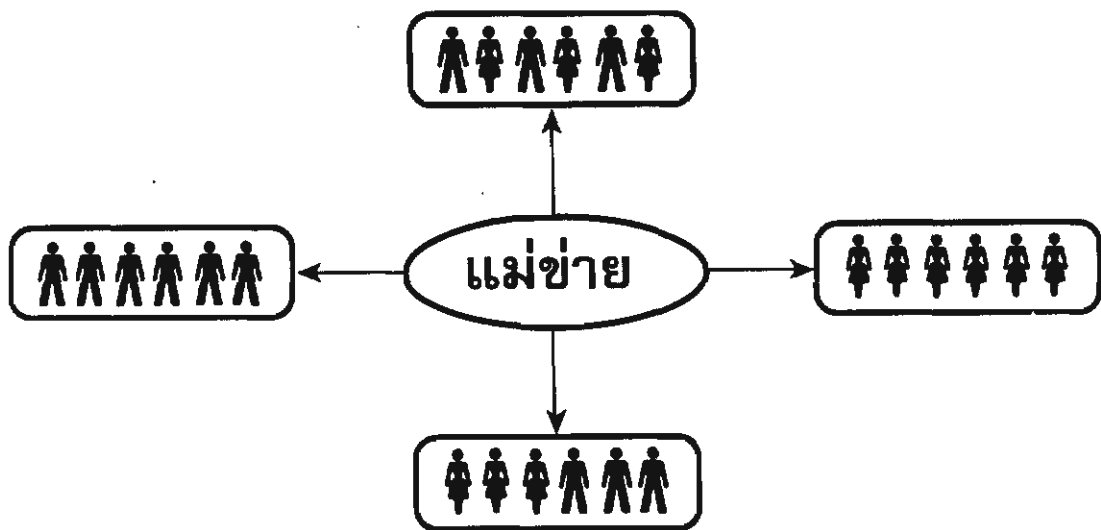
1) เครือข่ายที่มีโครงสร้างแบบกระจายศูนย์ เครือข่ายที่มีโครงสร้างแบบกระจายศูนย์ มีศูนย์กลางทำหน้าที่ประสานงาน โดยกระจายความรับผิดชอบให้สมาชิกเครือข่ายมีความสำคัญเท่ากัน โดยเรียกรูปแบบนี้ว่าเป็นแบบ “การกระจายความรับผิดชอบ”

ภาพที่ 8 เครือข่ายแบบกระจายศูนย์

ตัวอย่างของเครือข่ายลักษณะนี้ ได้แก่ เครือข่ายกลุ่มแม่บ้านที่ศูนย์กลางเป็นกรรมการกลุ่มแม่บ้านระดับตำบล ส่วนสมาชิกเครือข่ายคือกลุ่มแม่บ้านในระดับหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มแม่บ้านระดับตำบลจะกระจายความรับผิดชอบให้กลุ่มแม่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน

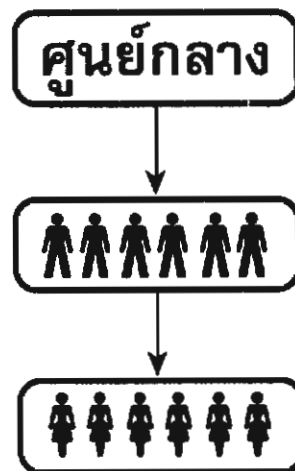
2) เครือข่ายที่มีโครงสร้างแบบรวมศูนย์ เครือข่ายที่มีโครงสร้างแบบรวมศูนย์ มีองค์กรหรือศูนย์กลางทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงาน และเป็นแม่ข่าย ศูนย์กลางนี้จะ เป็นที่รวมของการจัดการ เป็นที่รวมของอำนาจ ความรู้ เป็นศูนย์กลางการเงิน อุปกรณ์ เทคโนโลยีและกำลังคน ศูนย์กลางนี้จึงทำหน้าที่เป็น แม่ข่าย ส่วนลูกข่ายหรือสมาชิก เป็นเพียงผู้ร่วมใช้บริการจากศูนย์กลาง หรือแม่ข่าย

ภาพที่ 9 เครือข่ายแบบรวมศูนย์

ตัวอย่างของเครือข่ายลักษณะนี้ ได้แก่ การทำงานของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน อำเภอก็ทำหน้าที่เป็นแม่ข่าย จะมีครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียนทำหน้าที่เป็น ลูกข่ายกระจายอยู่ในตำบล และหมู่บ้านต่าง ๆ นอกจากนั้นอาจจะประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานเกษตร หน่วยงานปศุสัตว์ หน่วยงานพัฒนาชุมชนระดับอำเภอให้ ช่วยงานการศึกษาออกโรงเรียน หน่วยงานเหล่านี้ก็ถือเป็นลูกข่ายด้วย

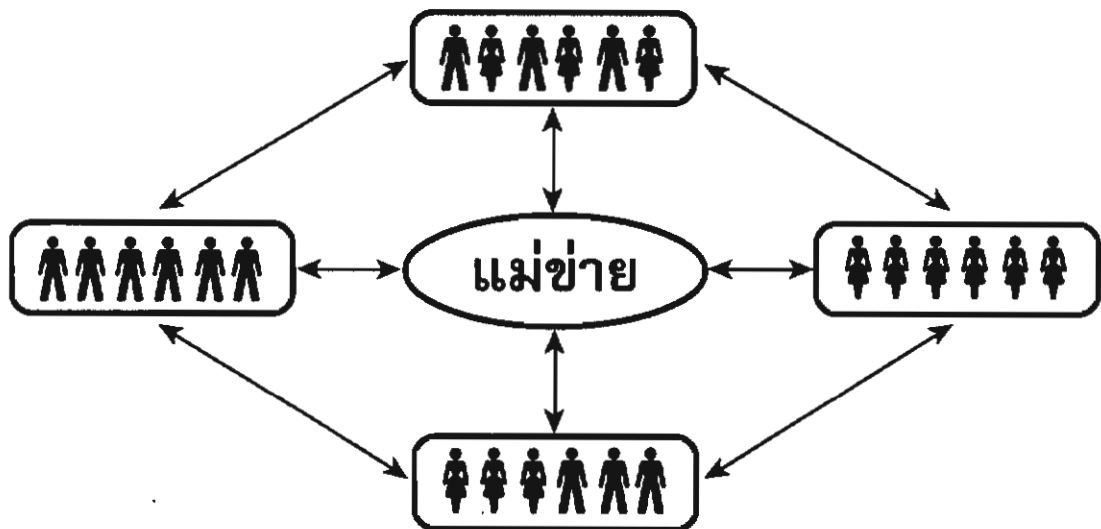
3) **เครือข่ายที่มีโครงสร้างแบบลำดับชั้น** เครือข่ายที่มีโครงสร้างแบบลำดับชั้น เป็นเครือข่ายที่การทำงานแบบแผนภูมิ คือ มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างมีลำดับขั้นตอน เครือข่ายแบบนี้นิยมใช้ในการจัดการตามหน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งเหมาะสมแก่การ ควบคุมและดูแลระบบงาน

ภาพที่ 10 เครือข่ายแบบลำดับชั้น

ตัวอย่างเครือข่ายในลักษณะนี้ ได้แก่ การทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีการส่ง งานและประสานงานจากระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น เช่น งานพัฒนาการศึกษาออก ระบบ อาจจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาอกระบบ ซึ่งประกอบด้วยกรรมการ ศึกษาออกโรงเรียนเป็นแกนกลาง และมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยพัฒนา ชุมชน ประชาสงเคราะห์ เกษตร สาธารณสุข ร่วมเป็นกรรมการทุกระดับ เพราะฉะนั้น อาจมีกรรมการการศึกษาอกระบบระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล เป็นต้น

4) **เครือข่ายที่มีโครงสร้างแบบผสม** เครือข่ายที่มีโครงสร้างแบบผสมมีการทำงานหลายลักษณะ คือ มีการผสมผสานทั้งแบบรวมศูนย์และกระจายศูนย์ โดยอาศัยการประสานงานผ่านสื่อบุคคล และเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างกว้างขวาง

ภาพที่ 11 เครือข่ายแบบผสม

หน่วยงาน องค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น อาจจะมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในลักษณะนี้ก็ได้ คือ มีทั้งการรวมอำนาจและกระจายอำนาจ เช่น เครือข่ายสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา อาจจะมีการรวมอำนาจไว้บางเรื่อง เช่น เรื่องการกำหนดมาตรฐาน เรื่องนโยบาย แต่ก็กระจายอำนาจให้สถานศึกษาแต่ละแห่งภายใต้เขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาของตนได้เต็มที่

เรื่องที่ 1.2.5 แนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่าย

ในการสร้างหรือพัฒนาเครือข่ายประเภทใดๆ ก็ตาม เช่น ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ จะมีขั้นตอนในการดำเนินงาน 8 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. **การสำรวจหรือการแสวงหาเครือข่าย**
เป็นการสำรวจข้อมูลว่ามีหน่วยงาน องค์กร กลุ่มบุคคลใดบ้างในระดับนั้น ๆ สมมติในระดับชุมชน ซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราจะตั้งเครือข่าย เช่น ด้านการศึกษา แล้วรวบรวมรายชื่อจัดทำเป็นทำเนียบไว้
2. **ศึกษารายละเอียดเจาะลึก**
เพื่อให้ทราบขอบเขตของการทำงาน บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานหรือองค์กร หรือกลุ่มที่เราสำรวจไว้ในข้อ 1 เช่น ศึกษาว่าเขาให้บริการอะไรบ้างแก่กลุ่มเป้าหมายใด ให้บริการที่ใด เป็นต้น
3. **ประสานสัมพันธ์**
ประสานงานเชิญชวนหน่วยงาน องค์กร กลุ่มบุคคล สถาบันที่เกี่ยวข้องตามที่ได้สำรวจไว้มาเข้าร่วมเป็นเครือข่ายร่วมปฏิบัติงาน
4. **หลักการทำงานร่วมกัน**
สมาชิกเครือข่ายร่วมระดมความคิดเพื่อกำหนดข้อตกลงหรือแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกัน เช่น ในด้านกลุ่มเป้าหมาย ในด้านพื้นที่ให้บริการ ในด้านบทบาทหน้าที่ ในด้านการแบ่งปัน สนับสนุนทรัพยากร ในด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ฯลฯ แนวปฏิบัติดังกล่าวอาจจัดทำในรูปของคู่มือก็ได้

สมาชิกเครือข่ายควรร่วมกันวางแผนปฏิบัติงาน อาจจัดทำแผนระยะสั้น แผนระยะยาวเพื่อให้สมาชิกทุกหน่วยทุกองค์กรรู้ว่าจะต้องทำอะไรกันบ้างเมื่อไรอย่างไร

สมาชิกแต่ละกลุ่มแต่ละองค์กรดำเนินงานตามภารกิจของตนที่กำหนดไว้ตามแผนโดยร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนกันในการดำเนินงาน

ประชุมระดมความคิดเกี่ยวกับผลการดำเนินงานซึ่งอาจประเมินผลทั้งระหว่างปฏิบัติงานตามแผนและประเมินผลเมื่อทำงานเสร็จสิ้นแล้ว การประเมินผลระหว่างการดำเนินงานก็เพื่อช่วยกันแก้ปัญหา ช่วยกันพัฒนางานให้ดำเนินไปได้บรรลุเป้าหมาย การประเมินเมื่องานเสร็จสิ้นก็เพื่อนำผลที่ได้รับไปเป็นแนวทางสำหรับงานที่จะเริ่มใหม่ต่อไป

เมื่อสร้างเครือข่ายขึ้นมาแล้วต้องมีการดูแลบำรุงรักษาสันับสนุนไม่ให้ซบเซา ให้มีความพร้อม ให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ การพัฒนาส่งเสริมอาจทำได้โดยการให้การสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ การให้คำแนะนำปรึกษา การยกย่องให้กำลังใจให้รางวัล ตลอดจนการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ให้แก่บุคลากร (เช่น การอบรม สัมมนา ดูงาน)

กิจกรรมตอนที่ 1.2

1. โปรดระบุประโยชน์ของการสร้างเครือข่ายมาล็ก 5 ข้อ
2. หลักการทำงานของเครือข่ายมีอะไรบ้าง
3. โปรดอธิบายขั้นตอนในการสร้างหรือพัฒนาเครือข่าย

แนวตอบกิจกรรมประจำบทที่ 1

แนวตอบกิจกรรมตอนที่ 1.1

1. การพัฒนาสังคม เป็นการทำให้สังคม หรือชุมชนท้องถิ่นของตนเองดีขึ้น เจริญขึ้น มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อม

2. เหตุที่ต้องพัฒนาสังคม เพราะต้องการให้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ และทุกคนมีโอกาสได้รับในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

3. ผู้นำ อบต. มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ 3 ด้าน คือ

3.1 ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.2 ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

3.3 ด้านการส่งเสริมศักยภาพผู้ด้อยโอกาสและผู้มีปัญหาด้านสังคม

4. ผู้นำ อบต. สามารถนำหลักการพัฒนาสังคมมาใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ 3 แนวทาง คือ หลักการช่วยให้ประชาชนเกิดความคิด หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม และหลักการให้ประชาชนช่วยตนเอง

5. ในฐานะที่เป็นผู้นำ อบต. จะใช้วิธีการพัฒนาท้องถิ่นตามสภาพปัญหาหรือความต้องการของชุมชน เช่น การฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น การจัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

แนวตอบกิจกรรมตอนที่ 1.2

1. การสร้างเครือข่ายมีประโยชน์ดังต่อไปนี้

ก. เป็นการระดมสรรพกำลังระหว่างหน่วยงานหรือกลุ่มที่มาเป็นเครือข่ายกัน

ข. เป็นการประหยัดทรัพยากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์

ค. หน่วยงานหรือองค์กรเครือข่ายได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำงาน

ง. ทำให้สามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย

จ. สามารถจัดบริการได้ครอบคลุมทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

2. หลักการทำงานของเครือข่ายมีดังนี้

ก. หลักการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่าย

ข. หลักการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผล

ค. หลักการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

- ง. หลักการแบ่งปันและสนับสนุนทรัพยากร
 - จ. หลักการระดมสรรพกำลังเพื่อดำเนินงาน
 - ฉ. หลักการยึดชุมชนเป็นฐาน ยึดสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นหลัก
3. การสร้างและพัฒนาเครือข่ายมีขั้นตอนดังต่อไปนี้
- ก. ขั้นการสำรวจหรือแสวงหาเครือข่าย
 - ข. ขั้นศึกษารายละเอียดเจาะลึก
 - ค. ขั้นประสานสัมพันธ์
 - ง. ขั้นการทำงานร่วมกัน
 - จ. ขั้นวางแผนการปฏิบัติงาน
 - ฉ. ขั้นดำเนินการตามแผน
 - ช. ขั้นติดตามและประเมินผล
 - ซ. ขั้นพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย

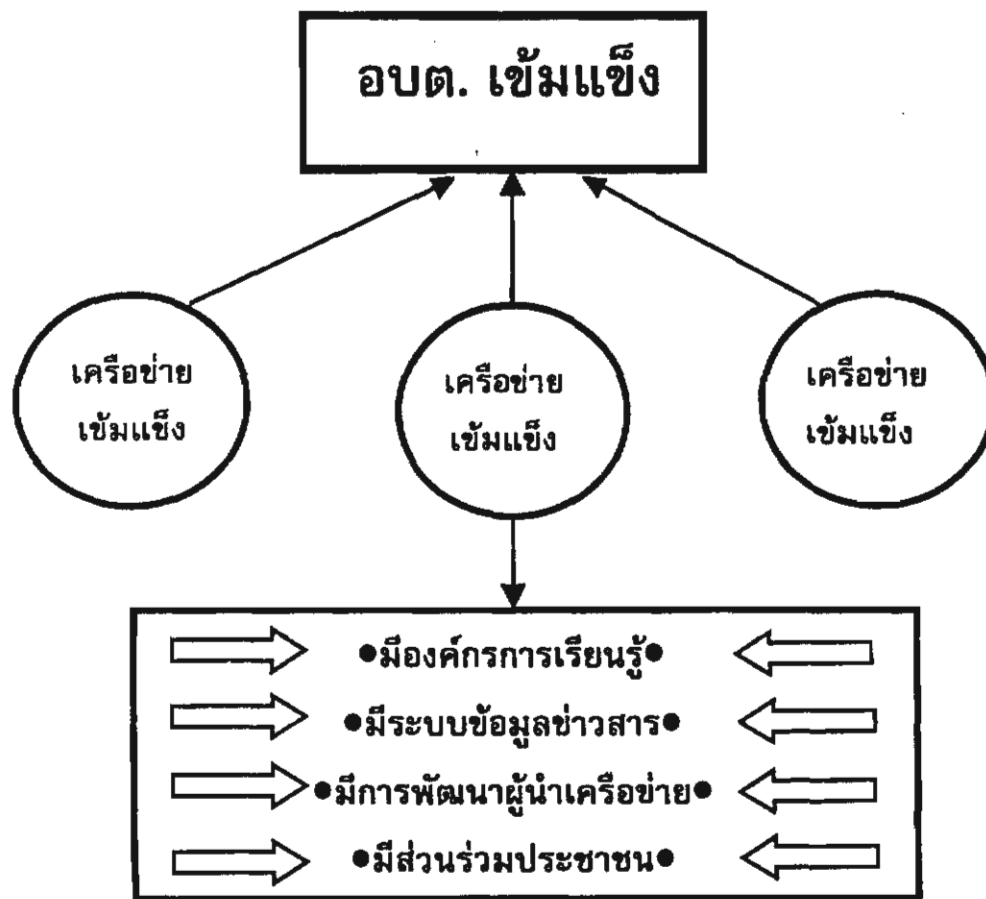
บรรณานุกรมบทที่ 1

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมเครือข่ายการศึกษานอกระบบ
กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป.)
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตลอดชีวิต : การศึกษาของคนไทยในยุคโลกา-
ภิวัดน์ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว (2538 ก)
- . แนวคิดการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์การศึกษาและศูนย์การศึกษาชุมชน
ในองค์กรเครือข่าย กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว (2538 ข).
- ทวีป อภิลิทธิ์ “เครือข่ายการศึกษานอกระบบ” ใน เอกสารการสอนระดับบัณฑิตศึกษา
ชุดวิชาปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบ เล่ม 3 หน่วยที่ 15 สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช (2544)
- บรรพต วีระสัย สังคมวิทยามานุษยวิทยา กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง
(2520)
- ประเวศ วะสี ปฏิรูปการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
หมอชาวบ้าน (2541)
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2543)
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิโกมลคีมทอง (2539)
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว ลักษณะสังคมไทย กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย (2515)
- ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กรุงเทพมหานคร
: ราชบัณฑิตยสถาน (2525)
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดอุบลราชธานี รายงานผล
การดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อุบลราชธานี : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2536)
- สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น ขอนแก่น สถาบันวิจัย
และพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (พิมพ์ครั้งที่ 2) (2537)
- สีลาภรณ์ นาครทรรพ “ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : กรณีศึกษา
ชุมชนอีสานใต้” ใน วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช พฤษภาคม - สิงหาคม 2538

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
 พ.ศ.2542 กรุงเทพมหานคร : บริษัทพรักหวานกราฟิค จำกัด (2542)
 เสาวนีย์ เลวลีย์ “การศึกษานอกระบบกับการพัฒนาสังคม” ใน เอกสารการสอน
 ระดับบัณฑิตศึกษา ชุดวิชาปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบ เล่ม 2
 หน่วยที่ 11 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544)
 สัญญา สัญญาวิวัฒน์ การพัฒนาชุมชนแบบการจัดการ กรุงเทพมหานคร : บริษัท
 สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด (2523)

บทที่ 2

กลไกการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเพื่อการ พัฒนาสังคม

แผนการสอนประจำบทที่ 2
กลไกการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม

โปรดอ่านแผนการสอนประจำบทที่ 2 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระโดยละเอียดในแต่ละเรื่องต่อไป

ตอนที่ 2.1 องค์การการเรียนรู้

เรื่องที่ 2.1.1 ความหมายและความสำคัญขององค์การการเรียนรู้ในชุมชน

เรื่องที่ 2.1.2 แนวทางส่งเสริมให้มีองค์การการเรียนรู้ในชุมชน

ตอนที่ 2.2 ระบบข้อมูลข่าวสาร

เรื่องที่ 2.2.1 ความหมายและประโยชน์ของข้อมูลข่าวสาร

เรื่องที่ 2.2.2 การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร

เรื่องที่ 2.2.3 การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

เรื่องที่ 2.2.4 การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 2.3 การพัฒนาผู้นำ

เรื่องที่ 2.3.1 ความหมายและความสำคัญของผู้นำและผู้ตาม

เรื่องที่ 2.3.2 คุณลักษณะของผู้นำ

เรื่องที่ 2.3.3 การพัฒนาบุคลิกภาพของผู้นำ

ตอนที่ 2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน

เรื่องที่ 2.4.1 ความหมายและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

เรื่องที่ 2.4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

เรื่องที่ 2.4.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

เรื่องที่ 2.4.4 แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิด

1. องค์การการเรียนรู้ เกิดจากการรวมตัวของบุคคลในชุมชนโดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้แก่สมาชิกและคนในชุมชน มีความสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น
2. ระบบข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และเทคนิคการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์และสถานการณ์ใน

ชุมชน เป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย และมีประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาสังคมของ อบต.

3. ผู้นำและผู้ตามเป็นองค์ประกอบสำคัญของการทำงานร่วมกัน การทำงานให้ประสบผลสำเร็จต้องประกอบด้วยผู้มีผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดี การพัฒนาผู้นำเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความรู้ความสามารถและศักยภาพของตนเองที่จะส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนนับเป็นสิ่งสำคัญมากในการที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ประชาชนในแต่ละกลุ่มหรือเครือข่ายจึงมีบทบาทที่จะช่วยให้ชุมชนของตนเกิดพลังในการพัฒนาได้ ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการทำงาน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลที่ได้รับจากการดำเนินการ

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 2 จบแล้วผู้ศึกษาสามารถ

1. บอกความหมายและประโยชน์ขององค์การการเรียนรู้ได้
2. ยกตัวอย่างองค์การการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนได้
3. บอกแนวทางการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนได้
4. บอกความหมายและประโยชน์ของข้อมูลข่าวสารได้
5. บอกวิธีการจัดระบบข้อมูลข่าวสารได้
6. บอกรูปแบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเทคนิคการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับชุมชนได้
7. บอกความหมายและความสำคัญของผู้นำและผู้ตามได้
8. บอกคุณลักษณะเด่นของผู้นำได้
9. บอกปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับและเลื่อนการยอมรับได้
10. บอกแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้นำได้
11. บอกความหมาย ประโยชน์ ปัจจัย และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนได้
12. เป็นแกนนำในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่ได้

ตอนที่ 2.1 องค์การการเรียนรู้

เรื่องที่ 2.1.1 ความหมายและความสำคัญขององค์การการเรียนรู้ในชุมชน

การพัฒนาสังคมอาจจะกระทำได้โดยวิธีการต่าง ๆ แต่วิธีการหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปก็คือ การศึกษาหรือการจัดให้มีการเรียนรู้ขึ้นในสังคม เพราะการศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน (ช่วยเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของบุคคล) เมื่อคนได้รับการพัฒนานั้นย่อมหมายถึงองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ของสังคมย่อมพัฒนาไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพแวดล้อม นักการศึกษาหลายท่านได้เห็นพ้องว่า คุณสมบัติข้อหนึ่งที่จะประเมินว่าชุมชนใดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ก็คือชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การจะเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ย่อมต้องประกอบไปด้วยองค์การการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

1. ความหมายขององค์การการเรียนรู้

การเรียนรู้นั้นมิได้จำกัดว่าจะเกิดขึ้นได้เฉพาะสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้ในชุมชนในสังคมจากการประกอบอาชีพจากการดำเนินชีวิตประจำวัน จากสังคมสิ่งแวดล้อม จากขนบธรรมเนียมประเพณี เพราะฉะนั้นชุมชนหรือสังคมย่อมมีบทบาทสำคัญไม่แพ้สถาบันการศึกษาที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้แก่คนในชุมชนได้ และการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ให้เป็นไปในแนวทางที่ต้องการ แนวทางที่เหมาะสมที่จะช่วยพัฒนาสังคมได้ย่อมต้องอาศัยการจัดการเพื่อให้เกิดกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และผู้ที่จะช่วยจัดการนี้ก็คือกลุ่มบุคคลหรือที่เรียกว่าองค์กรนั่นเอง

องค์การการเรียนรู้ หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคลอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ หรือกลุ่มใหญ่ก็ได้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ กลุ่มที่รวมตัวกันนี้อาจจะเป็นประชาชนในชุมชนทั้งหมด หรือจะเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐหรือเอกชนร่วมกับประชาชน หรือจะเป็นผู้แทนของประชาชนในลักษณะขององค์กรท้องถิ่น

องค์ประกอบขององค์การการเรียนรู้ องค์การการเรียนรู้จะประกอบไปด้วยประธานและคณะกรรมการ ซึ่งทำหน้าที่บริหารองค์การการเรียนรู้ นั้น ๆ และสมาชิกกลุ่มการเรียนรู้ องค์การการเรียนรู้ควรมีสมาชิกจำนวนพอสมควร และมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน ส่วนจำนวนกรรมการขึ้นอยู่กับขนาดขององค์กรว่ามีสมาชิกมากน้อยเท่าใด

2. วัตถุประสงค์และบทบาทขององค์กรการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ขององค์กรการเรียนรู้ องค์กรการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ แก่สมาชิกของกลุ่มและประชาชนในชุมชน

บทบาทหน้าที่ขององค์กรการเรียนรู้ องค์กรการเรียนรู้มีหน้าที่โดยทั่ว ๆ ไป ดังต่อไปนี้คือ

- 1) จัดรวมกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจร่วมกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มการเรียนรู้
- 2) จัดหาจัดสร้างแหล่งหรือสถานที่ที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (ขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นองค์กรการเรียนรู้ประเภทใด)
- 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก
- 4) ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนรับบริการการเรียนรู้
- 5) ติดตามประเมินเพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของกลุ่ม เป้าหมายและท้องถิ่น

3. ตัวอย่างองค์กรการเรียนรู้ที่มีในชุมชน

ตัวอย่างองค์กรการเรียนรู้ที่พบในชุมชนจะมีหลากหลายประเภท มีทั้งองค์กรที่รวมตัวกันเพื่อจุดมุ่งหมายทางการบริการการศึกษาโดยตรง และองค์กรที่มีจุดประสงค์ทั้งการให้การศึกษาและวัตถุประสงค์อื่นด้วย เช่น การเพิ่มรายได้ ความสามัคคี ฯลฯ มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

- คณะกรรมการการศึกษาของหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้แทนของชาวบ้าน กรรมการการศึกษานี้จะมีหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาในภาพรวมของประชาชนในชุมชนว่ายังพบปัญหาใดบ้าง ควรจะต้องจัดการศึกษาใดเพิ่มเติมให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- คณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้แทนของชาวบ้าน ในชุมชน มีหน้าที่ระดมความร่วมมือจากชาวบ้านในการสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การจัดหาเอกสารหนังสือมาไว้ยืมที่อ่านฯ การดูแลบำรุงรักษา การประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนมาใช้บริการ และการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน
- คณะกรรมการหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยตัวแทนของชาวบ้านเช่นกัน มีหน้าที่ในการจัดตั้งหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน วางแผนในการออกข่าว (เช่น เนื้อหาข่าวที่จะนำมาประกาศ ช่วงเวลาในการประกาศ หรือจะเปิดให้รับฟังข่าวจากสถานีวิทยุ ฯลฯ) ดูแลให้มีการบริการออกอากาศอย่างสม่ำเสมอ ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ชาวบ้านรับฟัง

- คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเป็นแหล่งหรือสถานที่ที่ประชาชนในชุมชนร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งจัดบริการการศึกษาในลักษณะการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ชุมชน และอาจจะมีสื่อโดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์จัดบริการแก่ประชาชนในศูนย์การเรียนรู้ด้วยก็ได้ คณะกรรมการของศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนประกอบด้วยผู้แทนประชาชนในชุมชน และอาจจะมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน เกษตร พัฒนาชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ ร่วมเป็นกรรมการด้วยก็ได้ คณะกรรมการจะทำหน้าที่บริหารศูนย์ฯ ในกรณีที่มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนขึ้นมาแล้วประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่จัดในศูนย์ฯ ให้ประชาชนในชุมชนได้ทราบ วางแผนจัดกิจกรรม ลงมือจัดกิจกรรมการสอน อ่าน-เขียน จัดการศึกษา นอกระบบสายสามัญที่เทียบเท่าระดับชั้นต่าง ๆ จัดฝึกอบรมวิชาชีพ จัดเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง จัดให้บริการข่าวสารข้อมูลในรูปของสื่อต่าง ๆ เป็นต้น พัฒนา กิจกรรมให้เหมาะสมอยู่เสมอ พัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ ประเมินผลการจัดกิจกรรม เป็นต้น

กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มทำขนมจีน กลุ่มทำอาหารขนม กลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ กลุ่มอาชีพเกิดจากประชาชนที่มีความสนใจในการทำอาชีพเสริมในประเภทเดียวกัน รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นแล้วมีการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ จากนั้นชาวบ้านนำความรู้ที่ได้รับมาประกอบอาชีพเสริมเพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ครอบครัว หัวหน้ากลุ่มและกรรมการกลุ่มจะทำหน้าที่ในการเขียนโครงการขอเงินทุนสนับสนุนในการอบรมอาชีพ เชิญวิทยากร ดูแลประสานงานให้สมาชิกประกอบอาชีพหลังจากอบรม ตลอดจนช่วยกันหาตลาดจำหน่ายผลผลิต ในกรณีกลุ่มอาชีพนี้สมาชิกและผู้เข้าร่วมจะได้รับทั้งความรู้และมีรายได้เสริมอีกด้วย

- กลุ่มผู้สูงอายุ ในบางชุมชนหรือบางหมู่บ้านมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุหรือกลุ่มผู้สูงอายุขึ้น มีผู้สูงอายุสมัครเป็นสมาชิกมากมาย มีกรรมการบริหารชมรมอย่างเข้มแข็ง กิจกรรมที่ชมรมจัดให้แก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ การตรวจสุขภาพ การออกกำลังกาย กิจกรรมนันทนาการ การให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ การฝึกวิชาชีพ การจัดงานวันสำคัญทางศาสนาและประเพณี เป็นต้น ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่มีทั้งการให้ความรู้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ การฝึกวิชาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ กิจกรรมนันทนาการเพื่อพักผ่อน ตลอดจนกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ของตนเองสู่ลูกหลาน

- กลุ่มสตรี ในหลายหมู่บ้านหลายชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มสตรี โดยเชิญชวนสตรีภายในชุมชนมาเป็นสมาชิก มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เพื่อประโยชน์แก่สตรีเองและแก่ประชาชนในชุมชน เช่น การให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น อาหาร การรักษา

สุขภาพ โภชนาการ อนามัย ฯลฯ การฝึกอบรมวิชาชีพ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ การอาสาสมัครช่วยงานของชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น การดำเนินงานของกลุ่มสตรีมีคณะกรรมการบริหารอย่างเป็นระบบ สมาชิกมีส่วนร่วม

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เป็นตัวอย่างขององค์การการเรียนรู้ที่พบได้ในชุมชนต่าง ๆ ในชุมชนอื่น ๆ อาจจะมององค์การการเรียนรู้อีกหลายประเภทที่แตกต่างไปจากตัวอย่างที่ยกมานี้ก็ได้

4. ความสำคัญขององค์การการเรียนรู้

องค์การการเรียนรู้จะช่วยให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายภายในชุมชน จะช่วยให้ประชาชนในชุมชนโดยเฉพาะผู้ที่พ้นวัยเรียนมาแล้ว ได้มีโอกาสเรียนรู้อยู่เสมอเมื่อเขาต้องการ สามารถเรียนรู้ได้ในพื้นที่และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกช่วงชีวิตตลอดชีวิต การที่ประชาชนได้รับความรู้ ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจะมีผลให้เขาได้พัฒนาความเป็นอยู่ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้น พัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม และการเมือง ซึ่งนั่นก็คือการพัฒนาสังคมในภาพรวมนั่นเอง

5. อบต. มีส่วนส่งเสริมองค์การการเรียนรู้อย่างไร

อบต. สามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดกลุ่มการเรียนรู้หรือองค์การการเรียนรู้ได้ดังนี้

- 1) สร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการตั้งกลุ่มการเรียนรู้ว่ามีลักษณะอย่างไร สร้างได้อย่างไร มีประโยชน์อย่างไร
- 2) ให้การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม/องค์การการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ให้คำแนะนำ วัสดุอุปกรณ์ ทุน ฯลฯ
- 3) ให้คำแนะนำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มการเรียนรู้
- 4) ติดตามการดำเนินงานของกลุ่มการเรียนรู้ ให้กำลังใจ หาทางให้ความช่วยเหลือด้วยวิธีต่าง ๆ ให้มีกิจกรรมต่อเนื่อง
- 5) ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานของกลุ่มด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น จัดนิทรรศการ ให้เข้าร่วมงานต่าง ๆ

เรื่องที่ 2.1.2 แนวทางส่งเสริมให้มืองค์กรการเรียนรู้ในชุมชน

เนื่องจากการมีองค์กรการเรียนรู้จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาประชาชนในชุมชน จึงควรส่งเสริมให้มืองค์กรการเรียนรู้อย่างหลากหลายภายในชุมชนหรือสังคม แนวทางส่งเสริมให้เกิดองค์กรการเรียนรู้มีดังนี้

- 1) สร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชน/สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ ให้เขาว่าการเรียนรู้มิได้เกิดเฉพาะในโรงเรียนและแก่คนในวัยเรียนเท่านั้น แต่คนทุกเพศทุกวัย แม้ผู้สูงอายุก็สามารถเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ
- 2) ทำให้ประชาชนรู้ว่าการเรียนรู้คืออะไร มีประโยชน์อย่างไร มีบทบาทหน้าที่อย่างไร และจะจัดให้มีขึ้นอย่างไร
- 3) ให้ประชาชนได้รับบทบาทหน้าที่ของตนเองว่าเขามีส่วนที่จะจัดตั้งองค์กรการเรียนรู้ได้ เป็นกรรมการหรือเป็นสมาชิกขององค์กรการเรียนรู้ได้
- 4) ยกตัวอย่างองค์กรการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนอื่น ๆ เพื่อให้เขาเห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น หรือพาไปศึกษาดูงาน
- 5) ให้ความมั่นใจให้กำลังใจแก่ประชาชนในชุมชนว่าเขาสามารถจัดตั้งและดำเนินการองค์กรการเรียนรู้ได้
- 6) ควรหาผู้นำกลุ่ม ผู้นำองค์กรการเรียนรู้ที่เข้มแข็งที่มีเวลาและอุทิศตนเพื่อกิจกรรม เพื่อจะได้ทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ
- 7) ในระยะเริ่มแรกเจ้าหน้าที่หน่วยงานในท้องถิ่นควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการจัดองค์กรการเรียนรู้ช่วยให้คำแนะนำให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิดก่อน

เมื่อมีองค์กรการเรียนรู้แล้ว ควรให้มีการเชื่อมโยงองค์กรการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะของเครือข่ายองค์กรการเรียนรู้ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชน เพื่อให้มีการติดต่อ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิตของคนในชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

กิจกรรมตอนที่ 2.1

1. จงยกตัวอย่างองค์กรการเรียนรู้ที่มีในท้องถิ่นของท่านมา 3 องค์กร
2. บอกประโยชน์ขององค์กรการเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาสังคมในชุมชนของท่าน

ตอนที่ 2.2 ระบบข้อมูลข่าวสาร

เรื่องที่ 2.2.1 ความหมายและประโยชน์ของข้อมูลข่าวสาร

1. ความหมายของข้อมูลข่าวสาร

ข้อมูลข่าวสาร ประกอบด้วยคำสองคำ คือ ข้อมูล และ ข่าวสาร

ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริง หรือสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นข้อเท็จจริง อาจแสดงออกได้ทั้งในลักษณะของข้อความ และตัวเลข เช่น ลักษณะทั่วไปของ อบต. จำนวนประชากร สถิติการมีงานทำของประชากร เป็นต้น

ข่าวสาร หมายถึง ข้อความหรือเรื่องราวที่กล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ที่ถูกนำเสนอโดยผู้หนึ่งผู้ใดหรือองค์กรหนึ่งองค์กรใดผ่านการสื่อสารประเภทต่าง ๆ เช่น ข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ ข่าวสารทางวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น

2. ประโยชน์ของข้อมูลข่าวสาร

ข้อมูลข่าวสารเป็นเรื่องราว ข้อเท็จจริงที่นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันในแง่ของการเรียนรู้ การช่วยในการตัดสินใจ การพัฒนาตนและพัฒนาอาชีพ ตลอดจนจนเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกลยิ่งขึ้น

3. อบต. กับข้อมูลข่าวสาร

นอกจาก อบต. ต้องมีข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการภายใน อบต.เอง แล้ว ยังต้องสร้างระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาท้องถิ่น

ลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่

ข้อมูลข่าวสารทั่วไป ควรมีข้อมูลข่าวสารให้ครอบคลุมงานอาชีพ และกิจกรรมของท้องถิ่น ได้แก่

- การเกษตร
- การสาธารณสุข การอนามัย และสุขภาพ
- คหกรรมศาสตร์
- สมุนไพรพื้นบ้าน
- กฎหมายที่ชาวบ้านควรรู้
- เทคโนโลยีพื้นบ้าน
- ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี

- ดนตรี นาฏศิลป์ และศิลปพื้นบ้าน
- ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มและเครือข่าย ควรมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มและเครือข่ายที่เอื้อประโยชน์ให้สมาชิกและผู้สนใจสามารถเข้ามาใช้ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นได้อย่างคล่องตัวตลอดเวลา

ลักษณะข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นสำหรับกลุ่มและเครือข่าย ประกอบด้วย

1) ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มและเครือข่าย ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มและเครือข่าย ได้แก่

- ความเป็นมาของกลุ่ม/เครือข่าย
- ผู้ริเริ่มกลุ่ม/เครือข่าย
- วัตถุประสงค์ของกลุ่ม/เครือข่าย
- จำนวนสมาชิกของกลุ่ม/เครือข่าย
- กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม/เครือข่าย
- การบริหารจัดการของกลุ่ม/เครือข่าย
- การดำเนินงานของกลุ่ม/เครือข่าย
- กิจกรรมของกลุ่ม/เครือข่าย

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อมูลดิบที่มักไม่ได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เนื่องจากมักคิดกันว่าเป็นเรื่องราวที่รู้กันดีอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามการบันทึกข้อมูลพื้นฐานนี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากทั้งต่อสมาชิกกลุ่มและเครือข่าย ประชาชนทั่วไป หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2) ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงาน องค์กร สถาบันทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและเครือข่าย เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่าย ขอความร่วมมือ หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน

3) ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่ม และเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ข้อมูลเหล่านี้ประกอบด้วย หนังสือเข้า หนังสือออก ข่าวสารต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มและเครือข่าย เช่น ข่าวสารด้านการเกษตร ข่าวสารด้านการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ควรจัดเก็บไว้ให้เป็นระบบ เพื่อประโยชน์ 2 ประการ ดังนี้

1) หนังสือติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ จะทำให้เห็นถึงการดำเนินงานและพัฒนาการของกลุ่มและเครือข่าย

2) ข่าวสารเฉพาะด้าน จะมีประโยชน์โดยตรงต่อสมาชิกกลุ่มและเครือข่าย ตลอดจนประชาชนทั่วไปที่ต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านต่าง ๆ

เรื่องที่ 2.2.2 การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร

1. ความหมายของการจัดระบบข้อมูลข่าวสาร

การจัดระบบข้อมูลข่าวสารในที่นี้ หมายถึง การนำเอาข้อมูลข่าวสารที่มีเนื้อหา/ลักษณะเกี่ยวพันหรือคล้ายคลึงกันไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน เพื่อให้สะดวกแก่การค้นหา ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการได้ในทันที

2. ประโยชน์ของการจัดระบบข้อมูลข่าวสาร

การจัดระบบข้อมูลข่าวสารทำให้ข้อมูลข่าวสารถูกจัดแบ่งโดยมีคำอธิบายที่ชัดเจน มีตำแหน่งจัดเก็บที่ชัดเจน เอื้อต่อการใช้ เมื่อมีข้อมูลข่าวสารใหม่เข้ามา ก็สามารถจัดเก็บ เข้าระบบที่มีอยู่แล้วได้ทันที

นอกจากนี้การจัดระบบข่าวสารที่มีประสิทธิภาพในที่ทำการของ อบต. ยังทำให้ อบต. เป็นแหล่งความรู้ของประชาชนในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไป

3. วิธีการจัดระบบข้อมูลข่าวสาร

ข้อมูลข่าวสารควรจัดเก็บในสถานที่ที่ปลอดภัย สะดวกในการค้นและใช้ ขนาดของสถานที่ขึ้นอยู่กับปริมาณข้อมูลข่าวสารที่ต้องการจัดเก็บ โดยยึดหลักสำคัญว่าข้อมูลข่าวสารไม่ควรอยู่กระจัดกระจายกัน

ขั้นตอนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารมีดังนี้

- 1) แบ่งข้อมูลข่าวสารที่มีเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ โดยนำข้อมูลข่าวสารที่มีเนื้อหา/ลักษณะเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน
- 2) จัดข้อมูลข่าวสารแต่ละหมวดหมู่เข้าแฟ้มแต่ละแฟ้มไม่ให้ปะปนกัน
- 3) ตั้งชื่อแฟ้มแต่ละแฟ้ม ตามเนื้อหา/ลักษณะข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในแฟ้มนั้น
- 4) เขียนชื่อแฟ้มที่ตั้งตั้งที่ระบุในข้อ 3) ไว้ที่สันแฟ้มของแต่ละแฟ้ม
- 5) จัดเก็บแฟ้มตามกลุ่มข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้สะดวกแก่การนำมาใช้

ภาพที่ 12 ตัวอย่างการจัดแฟ้มข้อมูลข่าวสารตามเนื้อหา

ภาพที่ 13 ตัวอย่างการจัดแบ่งข้อมูลข่าวสารตามลักษณะข้อมูลข่าวสาร

เรื่องที่ 2.2.3 การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

1. ความหมายของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งผ่านรูปแบบการสื่อสารประเภทต่าง ๆ

2. วัตถุประสงค์ของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการสื่อสาร ซึ่งแยกได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร	วัตถุประสงค์ของผู้รับสาร
<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อบอกกล่าว - เพื่อให้ความรู้ - เพื่อโน้มน้าวใจ - เพื่อให้ความบันเทิง 	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อต้องการทราบ - เพื่อให้เกิดความรู้ - เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ - เพื่อเกิดความบันเทิง

3. รูปแบบของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

รูปแบบของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งมีความเหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แบบไม่เป็นทางการ	การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แบบเป็นทางการ
<p><u>รูปแบบ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล 2-3 คน หรือเป็นการสื่อสารในกลุ่มเล็ก 3-5 คน - เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ไม่มีการเตรียมการใด 	<p><u>รูปแบบ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นการสื่อสารกลุ่มใหญ่ หรือเป็นการสื่อสารมวลชนที่นำสื่อมาใช้ - มีการกำหนดวิธีการสื่อสาร กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แบบไม่เป็นทางการ	การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แบบเป็นทางการ
<p>กิจกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพูดคุยตามลานชาน - การจับกลุ่มคุยกันในสภากาแฟ 	<p>กิจกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดเวทีประชาคม - การจัดอบรมสัมมนา - การจัดทัศนศึกษา - การจัดนิทรรศการ - การจัดแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน - การใช้หอกระจายข่าว เสียงตามสาย และสิ่งพิมพ์รูปแบบต่าง ๆ

4. อบต. กับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

อบต. เป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทอย่างสูงในการสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในชุมชน โดยเริ่มจากการกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารอย่างไม่เป็นทางการในหมู่บ้าน ตามเวลาและสถานที่ซึ่งมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน และดำเนินการจัดทำกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นทางการ

อย่างไม่เป็นทางการ

อย่างเป็นทางการ

ภาพที่ 14 อบต. กับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

เรื่องที่ 2.2.4 การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

1. ความหมายของการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์เป็นกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร และเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

2. วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์

วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ในชุมชนมี 3 ประการ ได้แก่ “กัน ก่อ แก้”

กัน : กันภัยอันตราย กันความไม่รู้

คือการบอกกล่าวชี้แจงเผยแพร่ข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้เรื่องราวที่ต้องการเผยแพร่ ทั้งนี้การเผยแพร่ข่าวสารจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อสารนั้นสามารถโน้มน้าวผู้รับสารให้เกิดความพึงพอใจ อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุนในการดำเนินงานต่อไป

ก่ : ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

คือการเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการบอกกล่าวว่าประชาชนสามารถเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวได้โดยวิธีใด ในวัน เวลา และสถานที่ใด เป็นต้น

แก้ : แก้ความเข้าใจผิด

คือการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอันดี เพื่อให้ประชาชนไม่เกิดความรู้สึกต่อต้านกับกิจกรรมใด ๆ ที่เกิดขึ้น และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนในรูปแบบที่เหมาะสม การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอันดีนี้จำเป็นต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความนิยมและการยอมรับจากประชาชน

3. เทคนิคการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ในชุมชนสามารถใช้เทคนิควิธี และสื่อประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 การจัดประชุมชี้แจง เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มและเครือข่ายภายในชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ซักถามข้อข้องใจต่าง ๆ

3.2 การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อการประชาสัมพันธ์ เพื่อเสริมสร้างภาพพจน์และความเข้าใจที่ดีให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มและเครือข่าย โดยสอดแทรกข้อมูลข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่ไปในกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมพิเศษเหล่านี้ ประกอบด้วย

- การจัดเยี่ยมชมกลุ่มและเครือข่ายภายในชุมชน
- การจัดประชุมและสัมมนา
- การจัดกิจกรรมสันทนาการ เช่น การจัดแข่งกีฬา การจัดการแสดง การจัด
การประกวด ฯลฯ
- การจัดกิจกรรมสังคม เช่น การจัดกิจกรรมทางการกุศล การจัดกิจกรรมทาง
การศึกษา การจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ

3.3 การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย

1) สื่อบุคคล เป็นสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจและ
ความคิดเห็นต่าง ๆ โดยผ่าน “คำพูด” คุณสมบัติของสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ ความดึงดูดใจ และความคล้อยคลึงกับผู้รับสารในด้าน
ต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม

2) สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่สามารถนำไปใช้เพื่อประชาสัมพันธ์ได้
เป็นอย่างดี เนื่องจากมีราคาต้นทุนการผลิตถูก เนื้อหาสาระที่ใช้มีความชัดเจน สามารถ
ปรับแต่งรูปแบบให้มีความน่าสนใจได้ เช่น การใช้สี การจัดหน้า ขนาดตัวอักษร การใช้
ภาพที่สื่อความหมาย เป็นต้น

สื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ มีดังนี้

- ใบปลิว
- แผ่นพับ
- เอกสารแนะนำ
- แผ่นโฆษณา

3) สื่อกระจายเสียง ในชุมชนมีสื่อกระจายเสียงที่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ เสียงตามสายและหอกระจายข่าว ซึ่งมีคุณสมบัติเผยแพร่ข่าวสารที่ต้องการ
ไปยังประชาชนที่อยู่กระจัดกระจายได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว การนำเสนอสารผ่านทาง
หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสาย ควรมีลีลาการนำเสนอที่น่าสนใจ เป็นจริง มีความ
ชัดเจน เพื่อให้ผู้ฟังเกิดทัศนคติที่ดี และยินดีที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่นำเสนอ

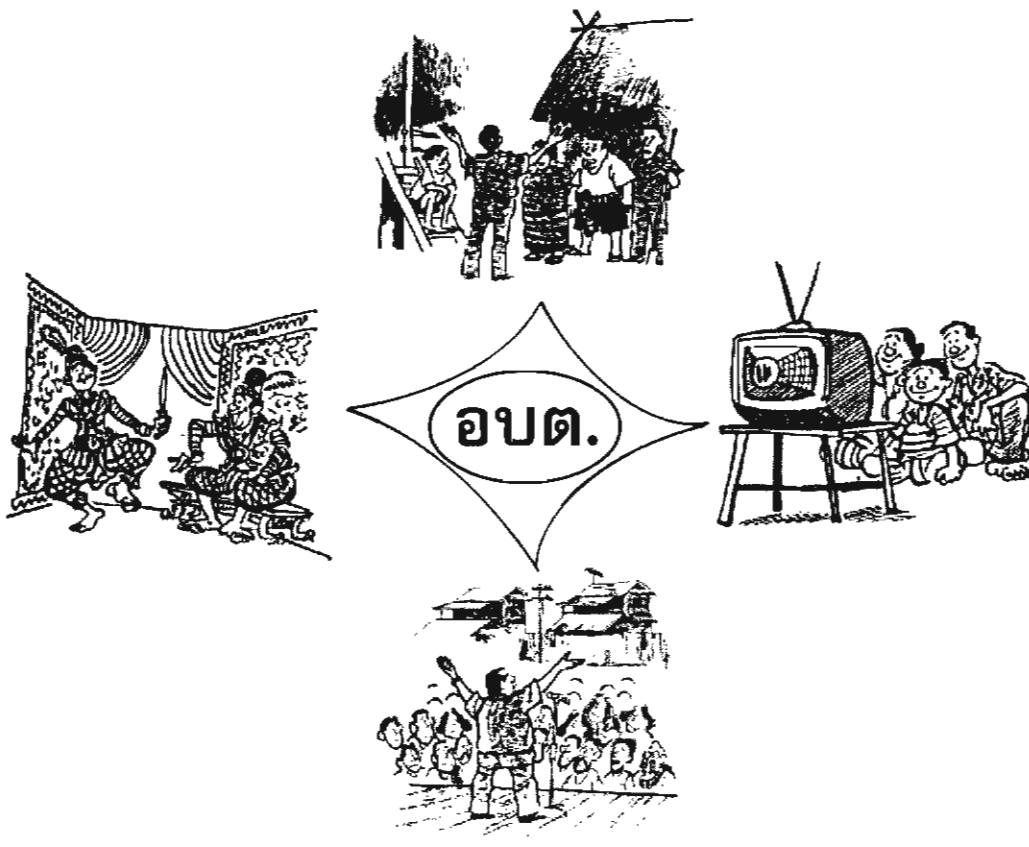
4) สื่อพื้นบ้าน หมายถึง การแสดงหรือการเล่นพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชนรุ่นก่อน ๆ สืบต่อมาจนถึงประชาชนรุ่นปัจจุบัน เมื่อกล่าวถึงความสำคัญ
ของสื่อพื้นบ้านเรามักจะนึกถึงในแง่ของการอนุรักษ์ แต่แท้จริงแล้วสื่อพื้นบ้านสามารถนำมา
ใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารได้เป็นอย่างดี โดยการสอดแทรกข้อมูลข่าวสาร
ที่ต้องการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เข้าไปในสื่อพื้นบ้านที่น่าสนใจ ซึ่งจะทำให้ประชาชน
ได้รับทั้งความบันเทิงและสาระไปในขณะเดียวกัน

4. อบต. กับการประชาสัมพันธ์

อบต. สามารถนำเทคนิคการประชาสัมพันธ์มาใช้ในชุมชน เพื่อบอกกล่าวข่าวสาร สร้างความเข้าใจอันดี และสร้างการมีส่วนร่วม

สื่อบุคคล เป็นสื่อที่มีอิทธิพลสูงสุดในการประชาสัมพันธ์ระดับชุมชน แต่ อบต. ก็ สามารถนำสื่อประเภทอื่น ๆ มาใช้ได้ โดยใช้หลักการตั้งคำถามง่าย ๆ แก่ตัวเอง ดังนี้

- สื่ออะไรเข้าถึงชาวบ้านได้มากที่สุด
- งบประมาณมีมากน้อยเพียงไร
- ชาวบ้านชอบสื่อประเภทไหน
- สื่อใดมีอิทธิพลต่อชาวบ้านมากที่สุด
- สื่อใดมีความเหมาะสมกับเนื้อหาของสารที่ต้องการประชาสัมพันธ์มากที่สุด

ภาพที่ 15 เทคนิคการประชาสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน

กิจกรรมตอนที่ 2.2

จงอธิบายรูปแบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์เผยแพร่
ข่าวสารที่เหมาะสมกับชุมชนของท่าน

ตอนที่ 2.3 การพัฒนาผู้นำ

เรื่องที่ 2.3.1 ความหมายและความสำคัญของผู้นำและผู้ตาม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมอยู่คนเดียวตามลำพังมิได้ จะต้องมีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และมีการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จด้วยดีจะต้องมีการแบ่งงานกันทำ อาจแบ่งกันทำตามความถนัดหรือตามความสนใจ และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนแตกต่างกันไป บางคนอาจเป็นหัวหน้า บางคนอาจเป็นลูกน้อง บางคนเป็นลูกน้องในกลุ่มนี้ แต่อาจไปเป็นหัวหน้าของอีกกลุ่มงานหนึ่ง และคนที่เคยเป็นหัวหน้าอาจต้องมาเป็นลูกน้อง คนที่เคยเป็นลูกน้องหรือผู้ตามอาจต้องไปเป็นผู้นำ ดังนั้น คน ๆ หนึ่งจะเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามในสังคม ไม่มีใครที่จะเป็นผู้นำอย่างเดียวหรือผู้ตามอย่างเดียวได้ในทุกสถานการณ์

การทำงานเครือข่ายเป็นการทำงานกับคนหลายๆคน จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องมีความรู้ผู้นำและผู้ตาม เช่น เครือข่ายกลุ่มสตรี ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มทำขนมจีน หลาย ๆ กลุ่มทำงานประสานร่วมกัน แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นสตรีที่อยู่ในหมู่บ้าน มีสมาชิกคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม สมาชิกที่เหลือทำหน้าที่เป็นผู้ตาม การทำงานของกลุ่มและเครือข่ายจะประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำจะต้องเข้าใจบทบาทของผู้นำและผู้ตามจะต้องเข้าใจบทบาทของผู้ตาม มีการแสดงบทบาทที่เหมาะสมของแต่ละคน จึงจะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น หรือกล่าวง่าย ๆ ว่า “การทำงานจะสำเร็จได้จะต้องมีผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดี” ด้วยเหตุนี้บทบาทของผู้นำและผู้ตามที่ดีจึงมีความสำคัญ

1. ความหมายของผู้นำและผู้ตาม

“ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทในการทำให้ผู้อื่นเห็นคล้อยและยอมปฏิบัติตาม” การที่จะทำให้ผู้อื่นเห็นคล้อยหรือยอมปฏิบัติตามมิได้ขึ้นอยู่กับการมีตำแหน่งเป็นผู้นำเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนตัว พฤติกรรมการแสดงออก พฤติกรรมการตัดสินใจ พฤติกรรมการแก้ไขปัญหา ที่เป็นที่ยอมรับของผู้ตามและผู้ที่เกี่ยวข้อง

“ผู้ตาม หมายถึง ผู้ที่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามผู้อื่นในสิ่งที่มีเหตุผลและชอบธรรม” การให้ความร่วมมือร่วมใจปฏิบัติตามจะต้องทำอย่างทุ่มเทความสามารถตามสติกำลังที่มีอยู่ หากไม่เข้าใจจะต้องซักถาม ขอคำแนะนำ หรือหากเห็นแนวปฏิบัตินั้นไม่ถูกต้อง จะต้องทักท้วง เพราะถ้าหากทำไปจะก่อให้เกิดความเสียหายต่องานของกลุ่มหรือของชุมชนได้

2. ความสำคัญของผู้นำและผู้ตาม

ผู้นำและผู้ตามเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่ขาดไม่ได้ของการทำงานร่วมกัน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติงาน การทำงานใดที่มีผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดีย่อมทำให้งานนั้นประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ผู้นำอาจเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ มีการแต่งตั้งให้มีบทบาทหน้าที่หรือมีอำนาจในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การมีคำสั่งแต่งตั้งประธานคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งจึงเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ และในบางกรณีผู้นำเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เกิดขึ้นตามสถานการณ์ที่กลุ่มต้องการผู้นำ หรือกลุ่มที่ต้องการผู้ช่วยแก้ไขสถานการณ์ ผู้ที่ได้รับความไว้วางใจในสถานการณ์นั้นจึงเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ

การเป็นผู้นำที่ดีผู้นำจะต้องทำให้ผู้ตามเกิดความมั่นใจและไว้วางใจว่าจะสามารถนำทุกคนและองค์กรให้เกิดผลตามเป้าหมายได้ ผู้นำจะต้องสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน สร้างแรงจูงใจ ให้กำลังใจ และคอยสนับสนุนให้ผู้ตามสามารถทำงาน เผชิญปัญหา และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และในเวลาเดียวกันผู้ตามจะต้องรับบทบาทในการทำตาม มิใช่ทำตามความต้องการของตนเอง และการทำตาม มิใช่ทำตามคำสั่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องใช้ดุลยพินิจอย่างเป็นธรรมและมีเหตุผล ผู้นำและผู้ตามจะต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

การแสดงบทบาทของผู้นำและผู้ตามขึ้นกับสถานการณ์ สภาพปัญหา บริบททางสังคม วัตถุประสงค์ และสภาพของผู้นำและผู้ตามด้วย หากผู้ตามรับบทบาทหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี ทুম่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำก็ไม่จำเป็นต้องเข้มงวดกวดขันมากเกินไป คอยดูห่างๆ ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาหารือ แต่ถ้าผู้ตามขาดความรับผิดชอบ ไม่เข้าใจบทบาทของตนเอง ปล่อยปละเลเยการทำงาน ผู้นำจำเป็นต้องกวดขันเร่งรัดตรวจสอบการเป็นผู้นำที่ดีในแต่ละสถานการณ์จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีรูปแบบหรือวิธีการเดียวกัน ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำในสถานการณ์หนึ่งอาจไม่ประสบความสำเร็จในอีกสถานการณ์หนึ่งก็ได้ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้อง มีคุณสมบัติอื่นที่เหมาะสม และสามารถปรับบทบาทของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง การเป็นผู้ตามที่ดีก็เช่นกัน และการเป็นผู้ตามอย่างไรมันมักขึ้นอยู่กับบทบาทและความสามารถของผู้นำด้วย

จะเห็นได้ว่าผู้นำและผู้ตามเป็นของคู่กัน และมีบทบาทที่สัมพันธ์กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างเป็นอิสระ สังคมไม่อาจมีผู้นำได้หากไม่มีผู้ตาม และผู้นำที่ดีย่อมเกิดได้ยากหากไม่มีผู้ตามที่ดี

ด้วยเหตุที่ในสถานการณ์ทั่วไป จะพบว่าผู้นำมีจำนวนน้อย ในขณะที่ผู้ตามมีจำนวนมาก การพัฒนาผู้นำจึงมักเป็นที่กล่าวถึงกันอยู่เสมอ และนอกจากนี้การพัฒนาผู้นำเป็นประโยชน์สำหรับคนทุกคนเพราะเป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองและพัฒนาคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกัน การที่ได้ผู้นำและผู้ตามที่มีศักยภาพย่อมเป็นหัวใจของการทำงานพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

เรื่องที่ 2.3.2 คุณลักษณะของผู้นำ

ผู้นำที่ดีจะต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องที่เกี่ยวข้อง มีความสามารถในการสื่อสาร การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติงาน การติดตามงาน รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ และบุคลิกภาพที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

1. คุณลักษณะเด่น ๆ ของผู้นำ

ผู้นำที่ดีหรือที่มักเรียกกันว่า “ผู้นำมืออาชีพ” นั้นควรมีความสามารถ มีความเก่ง 4 ประการ คือ “เก่งคน เก่งคิด เก่งงาน และเก่งเรียนรู้”

1.1 เก่งคน

-มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ มีศิลปะในการเข้ากับผู้อื่น

-ทำงานประสานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

-สร้างทีมงานที่ดี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมรับผลประโยชน์

-บริหารครอบครัวได้ดี ครอบครัวให้กำลังใจ ช่วยเสริมสร้างความเป็นผู้นำได้อย่างมั่นใจ และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนมากยิ่งขึ้น

-มีบุคลิกภาพที่ดี ทั้งภายนอกและภายใน ก่อให้เกิดความประทับใจและยอมรับของคนทำงานด้วยกันและผู้ที่ได้พบเห็น

1.2 เก่งคิด

-มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานที่รับผิดชอบ

-มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

-มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสามารถวางแผนที่จะช่วยให้ชุมชนพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและพึ่งตนเองได้

-เป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต ช่างจำ แยกแยะข้อมูลได้ดี ทำให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย

-เข้าใจชุมชน สามารถวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการชุมชนได้

1.3 เก่งงาน

-เชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องในด้านใดด้านหนึ่ง ผู้นำที่ได้รับการยอมรับพบว่ามักมีความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ อาจเป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือความสามารถพิเศษในการแก้ไขปัญหา หรือมีความสามารถพิเศษในด้านความคิด

-สามารถผลักดันงานให้ประสบผลสำเร็จ เหมาะสมกับชุมชน แม้ผู้นำจะมีความรู้ความสามารถเพียงไร แต่หากสิ่งที่ทำลงไปไม่เหมาะสมกับชุมชน ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ก็จะเป็นการยากที่ชุมชนจะให้การยอมรับ ดังนั้นความเหมาะสมของสิ่งที่ทำ ผู้นำจึงต้องพิจารณาให้รอบคอบและตัดสินใจที่ดี

-มีทักษะการทำงานที่ดีมีระบบ มีการวางแผน มีขั้นตอนในการทำงาน มีการติดตามประเมินผล และปรับปรุงงานตลอดเวลา

-กล้าทดลองในสิ่งใหม่ๆและพัฒนาปรับปรุงจนประสบผลสำเร็จ เป็นที่น่าสังเกตว่าสิ่งที่ผู้นำท้องถิ่นหลายๆคนได้ทดลองทำขึ้น อาจไม่ใช่สิ่งใหม่เลยทีเดียว แต่เป็นสิ่งที่เคยทำมาแล้ว เพียงแต่อาจถูกละเลยหรือเลิกทำมาแล้วเพราะสถานการณ์เดิมอาจไม่เหมาะสม เมื่อนำมาทดลองใหม่ทำใหม่ ผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ทำให้งานนั้นประสบผลสำเร็จได้

1.4 เก่งเรียนรู้

-ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ ในทุกโอกาส จากการอ่าน การฟัง การสังเกต การสอบถาม และการฝึกฝนทดลอง

-ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดในชุมชน ทำให้คนในชุมชนใฝ่เรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการพึ่งตนเองและแก้ไขปัญหาของชุมชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะการเป็นผู้นำ

จากการศึกษาภาวะผู้นำในท้องถิ่น พบปัจจัยที่ทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับต่อเนื่องเป็นเวลานานหรือเลื่อนการยอมรับได้ ผู้ที่ต้องการพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำของตนเอง ควรจะต้องพิจารณาถึงทระหนักความสำคัญของปัจจัยต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยที่ทำให้ผู้นำสามารถคงความเป็นผู้นำได้นาน

2.1.1 ผู้นำคงยืนหยัดยึดมั่นในแนวทางเดิม

2.1.2 ผู้นำได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน

2.1.3 ผู้นำได้รับแรงเสริมจากองค์กรหรือบุคคลภายนอกที่ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.1.4 สถานการณ์ปัญหาของชุมชนที่ต้องการให้ต้องมีผู้นำ

2.2 ปัจจัยที่ผู้นำได้รับการยอมรับน้อยลง

- 2.2.1 ผู้นำหันเหแนวคิดและกิจกรรมไปจากชุมชน
- 2.2.2 ชุมชนมีข้อสงสัยในเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำ
- 2.2.3 ผู้นำดำรงชีพที่แตกต่างไปจากผู้อื่นในชุมชน
- 2.2.4 ผู้นำทำงานแบบสั่งการ มีลักษณะการทำงานที่ชาวบ้านมีส่วนรับรู้
น้อย

เรื่องที่ 2.3.3 การพัฒนาบุคลิกภาพของผู้นำ

คุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่ดีอีกประการหนึ่ง ที่จะช่วยส่งเสริมให้การนำเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ คือ “การมีบุคลิกภาพที่ดี” โดยเฉพาะการที่ผู้นำมีความซื่อสัตย์ มีความมุ่งมั่นจริงจังในการทำงาน และทุ่มเทเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

บุคลิกภาพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นมนุษย์ การเป็นคนที่มีบุคลิกภาพที่ดีจะทำให้บุคคลนั้นได้เปรียบในการเข้ากับผู้อื่น ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น โน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นคล้อยตามได้ง่าย และเป็นรากฐานที่จะพัฒนาสู่การเป็นผู้นำที่ดีได้ และในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีบุคลิกภาพไม่ดี แม้จะมีความรู้ความสามารถ แต่การมีบุคลิกภาพไม่ดีจะบดบังหรือทำให้ความรู้ความสามารถนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเท่าที่ควร เกิดความยากลำบากในการผลักดันงานต่างๆ การพัฒนาบุคลิกภาพให้เหมาะสมจึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับทุกคนและโดยเฉพาะสำหรับการเป็นผู้นำมืออาชีพ

1. ความหมายของบุคลิกภาพ

“บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะโดยรวมของบุคคล ทั้งลักษณะที่มองเห็นได้ภายนอกและลักษณะที่อยู่ภายใน” การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีบุคลิกภาพที่ดีที่สมบูรณ์จะต้องมีองค์ประกอบครบถ้วนทั้งสิ่งที่อยู่ภายนอกและที่อยู่ภายใน

บุคลิกภาพภายนอก หมายถึง ลักษณะของบุคลิกภาพที่สามารถมองเห็นได้ภายนอก เช่น การแต่งกาย ท่วงทีการเคลื่อนไหว การนั่ง การไหว้ และกิริยามารยาท การพูด

บุคลิกภาพภายใน หมายถึง ลักษณะของบุคลิกภาพที่อยู่ภายในจิตใจของผู้นั้น ความรู้สึกนึกคิด ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ คุณธรรม ถึงแม้จะเป็นคุณลักษณะที่อยู่ภายในแต่เป็นคุณลักษณะที่สามารถสะท้อนออกมาให้เห็นได้ว่าบุคคลนั้นเป็นคนดี เป็นบุคคลที่ควรยกย่องนับถือของสังคม

2. องค์ประกอบของการมีบุคลิกภาพที่ดี

บุคลิกภาพเป็นลักษณะที่ติดตัวมาของแต่ละคน อาจจะเป็นบุคลิกที่ดีและไม่ดีผสมรวมกันก็ได้ ไม่มีใครที่จะมีบุคลิกภาพที่ดีครบสมบูรณ์ทุกอย่าง และไม่มีใครที่จะมีบุคลิกภาพที่ไม่ดีเสียทุกอย่าง การหยิบข่าวสารมาหนึ่งกำมือ จะเห็นว่าทุกเมล็ดคือข่าวสารอย่างเดียวกัน แต่บางเมล็ดอาจสั้นบ้าง ยาวบ้าง กลมบ้าง รีบ้าง สีขาวใสบ้าง ขาวหม่นบ้าง ฉ้นใดก็ฉ้นนั้น แต่ทุกคนก็มีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไป

การที่แต่ละคนมีบุคลิกภาพแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น พันธุกรรมที่สืบทอดมาจากพ่อแม่ การอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมของครอบครัว ของชุมชน บุคลิกภาพแม้จะเป็นสิ่งที่ติดตัวตลอดชีวิต แต่เปลี่ยนแปลงได้ บุคลิกภาพของคนที่มีอายุ 40 ปี อาจไม่ใช่บุคลิกภาพของคนนั้นเมื่ออายุ 20 ปี การเปลี่ยนแปลงในทางอ้อม ก่อให้เกิดความชื่นชมและการยอมรับจากผู้อื่นได้ แสดงว่าผู้นั้นได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง

องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการมีบุคลิกภาพที่ดีของผู้นำ มีดังนี้

2.1 องค์ประกอบของการมีบุคลิกภาพภายนอกที่ดี

- 2.1.1 รักษาสุขภาพให้แข็งแรง และมีสุขภาพจิตที่ดี ควบคุมอารมณ์ให้เบิกบานแจ่มใส และมั่นคง
- 2.1.2 แต่งกายเรียบร้อยเหมาะสม ผู้นำบางตำแหน่งอาจมีเครื่องแบบที่ควรแต่งให้ถูกต้อง ผู้นำที่ไม่มีเครื่องแบบ สามารถแต่งกายได้อย่างอิสระ แต่ควรแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับรูปร่าง วัย เพศ และกาลเทศะ ให้เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้อื่นและเป็นชื่นชมของผู้ที่ได้พบเห็น
- 2.1.3 มีสัมมาคารวะ กิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยตามวัฒนธรรมไทย และวางตัวได้เหมาะสม
- 2.1.4 มีศิลปะในการพูด การฟัง และการสั่งงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร

2.2 องค์ประกอบของการมีบุคลิกภาพภายในที่ดี

- 2.2.1 มีความซื่อสัตย์
- 2.2.2 มีความเสียสละ อุทิศการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าเห็นประโยชน์ส่วนตน
- 2.2.3 มีน้ำใจ คอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา
- 2.2.4 มีเหตุผล
- 2.2.5 มองโลกในแง่ดี สร้างสรรค์
- 2.2.6 มีคุณธรรม

คุณธรรมเป็นบุคลิกลักษณะภายในที่นับว่ามีความสำคัญและเป็นพื้นฐานที่ส่งผลให้องค์ประกอบอื่นออกมาดีด้วย และเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับอย่างจริงใจ พัฒนาอะไรก็ติด ถ้าจิตไม่พัฒนา การพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ผู้นำเป็นทั้ง คนเก่งและคนดี และรู้จักการใช้หลัก คุณธรรมนำการพัฒนา ที่จะทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาและมีความสุขร่วมกันอย่างแท้จริง คุณธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำได้ดังนี้

1) พรหมวิหารธรรม หรือพรหมวิหาร 4 คือ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่

- 1.1) เมตตา หมายถึง ความรักความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
- 1.2) กรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- 1.3) มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
- 1.4) อุเบกขา หมายถึง การวางเฉย วางใจเป็นกลางได้

2) สังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่น เป็นธรรมที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสันติสุข

- 2.1) ทาน หมายถึง การให้ปันสิ่งของ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น
- 2.2) ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาที่ดี สุภาพ
- 2.3) อัตถจริยา หมายถึง การทำตนให้เป็นประโยชน์ ไม่เป็นคนหนึ่งดูดาย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม
- 2.4) สمانัตตา หมายถึง การประพடுத்தตนเสมอดันเสมอปลาย

3) คุณธรรมของสัตบุรุษ 7 หมายถึง การรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักบุคคล และรู้จักสังคม เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาบุคลิกลักษณะและมนุษยสัมพันธ์

4) โลกบาลธรรม เป็นธรรมที่คุ้มครองโลก ทำให้โลกอยู่อย่างสงบสุข ช่วยควบคุมให้มนุษย์อยู่ในความดี ไม่ละเมิดศีลธรรม

- 4.1) หิริ หมายถึง ความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว
- 4.2) โอตตัปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว และผลที่เกิดจากการกระทำ

กิจกรรมตอนที่ 2.3

1. ผู้นำและผู้ตามมีความสำคัญอย่างไรสำหรับการทำงานร่วมกัน
2. จงบอกลักษณะเด่นๆของผู้นำที่ท่านรู้จัก
3. จงบอกปัจจัยที่จะทำให้ผู้นำเสื่อมการยอมรับ
4. ผู้นำที่ดีควรมีบุคลิกลักษณะอย่างไร

ตอนที่ 2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน

เรื่องที่ 2.4.1 ความหมายและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นรากฐานที่สำคัญของกระบวนการพัฒนา ซึ่งทิศทางของการพัฒนาชุมชนแนวใหม่นั้น มุ่งสนองความจำเป็นพื้นฐานของบุคคลแต่ละบุคคลและชุมชนเป็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการพัฒนามากขึ้น โดยการสนับสนุนให้สมาชิกเลือกแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยระดมทรัพยากรจากชุมชนร่วมกับได้รับการสนับสนุนทรัพยากรบางส่วนจากภาครัฐ

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนได้แสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกับชุมชน ซึ่งเริ่มจากการที่ประชาชนเข้าใจสภาพที่แท้จริงของชุมชนและเห็นช่องทางที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ เมื่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ก็จะแสดงออกทางพฤติกรรมร่วมในลักษณะต่าง ๆ เช่น ร่วมกันมองปัญหาหรือความต้องการนั้น ร่วมกันคิดแก้ปัญหา หาทางเลือกในการแก้ปัญหา และตัดสินใจดำเนินกิจกรรมตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเริ่มตั้งแต่ในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน เครือข่าย รวมทั้งประชาสังคม

2. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาที่นำเอาประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา จะช่วยให้ประชาชนเข้าใจและตระหนักถึงปัญหา ความต้องการของตนเองและชุมชน ประชาชนมีโอกาสใช้ความรู้ ความคิด และการตัดสินใจในการกระทำได้อย่างเต็มที่ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรับผิดชอบ และมีอำนาจในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ในวิถีทางระบอบประชาธิปไตย แสดงออกถึงการเชื่อถือ ไว้วางใจ และศรัทธา ประชาชนมีความรู้ความสามารถ และเป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถและพลังประชาชนไปสู่การพึ่งพาตนเองได้อีกทั้งเป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

- 1) ประชาชนตระหนักในปัญหาของตนเอง และร่วมในการแก้ปัญหานั้นๆ

- 2) ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำได้อย่างเต็มที่
- 3) เป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 4) ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนามีความมั่นคงถาวรและประหยัด
- 5) เป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถและพลังของประชาชนในการพึ่งตนเอง
- 6) เป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย
- 7) ประชาชนเกิดความรับผิดชอบและมีอำนาจสูงสุดในการพัฒนาชุมชนของตนเอง
- 8) เป็นวิถีทางที่แสดงออกถึงการเคารพ เชื่อถือ ไว้วางใจ รักและศรัทธาในประชาชนว่ามีความรู้ความสามารถ

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมงานพัฒนาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ระดับกลุ่มหรือระดับเครือข่ายก็ตามจะก่อให้เกิดประโยชน์ในทำนองเดียวกัน และจะบ่งบอกถึงความยั่งยืนของกิจกรรมงานพัฒนานั้นๆ ทั้งนี้เพราะเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และร่วมในการวางแผน การจัดกิจกรรม รวมทั้งการตรวจสอบผลการพัฒนา

เรื่องที่ 2.4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือเครือข่ายต่างๆในการพัฒนาชุมชนย่อมมีความมากมายแตกต่างกันไปตามลักษณะท้องที่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนและลักษณะของการศึกษา ภาวะเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยอื่น ๆ ของชุมชนนั้น ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยการสนับสนุนส่งเสริมหรือการเตรียมการ ซึ่งมีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนหลายประการด้วยกัน คือ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและปัญหาเนื่องมาจากระบบระเบียบการปฏิบัติต่างๆขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรจะมีการพิจารณาและปรับให้มีความสอดคล้องกับสภาพของชุมชนนั้นๆ คือพิจารณาจากปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นหลักนั่นเอง เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามกิจกรรมต่างๆที่เป็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข และการพัฒนาตำบลในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ประเภท

ก. กิจกรรมที่จะต้องทำ ได้แก่ การจัดให้มีการบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำ การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตำบล และการปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

ข. กิจกรรมที่ทำได้ตามกำลังขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การจัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตร การจัดให้มีและบำรุงรักษาการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น การให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ การให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ การให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์ การส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว การบำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน การหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ อบต. เป็นต้น

กิจกรรมต่างๆดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถที่จะให้ประชาชนหรือเครือข่ายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผลและการได้รับผลจากการดำเนินการได้ทั้งสิ้น เพียงแต่จัดระบบหรือวิธีการดำเนินการให้สอดคล้องกับระเบียบการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบล

2. บทบาทและพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีทั้งส่วนส่งเสริม สนับสนุน หรือขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง เจือปนสำคัญที่สุดสำหรับเจ้าหน้าที่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือเครือข่าย คือ ยอมรับศักดิ์ศรีในความสัมพันธ์กันของมนุษย์ มีความเคารพและนับถือในตัวชาวบ้าน และพร้อมที่จะเรียนรู้จากชาวบ้าน เชื่อว่าชาวบ้านมีความสามารถที่จะพัฒนาทักษะต่างๆ ได้ช่วยตนเองและชุมชนได้ เหล่านี้ เป็นต้น

การที่ประชาชนจะให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมได้ย่อมจะต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน พฤติกรรมที่จะช่วยให้บุคคลได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นจะเป็นดังนี้

อย่า ด่าทอ ประณาม หรือพร่ำบ่น

อย่า ก้าวก้าวในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานของเราโดยตรง

อย่า รื้อหรือจะเป็นฝ่ายพูดก่อนในเรื่องที่ดี

อย่า นำจุดอ่อนหรือความลับของผู้อื่นมาพูดเล่น

อย่า ทำให้ผู้อื่นเสียหน้า

อย่า เอาเด่นแต่เพียงผู้เดียว

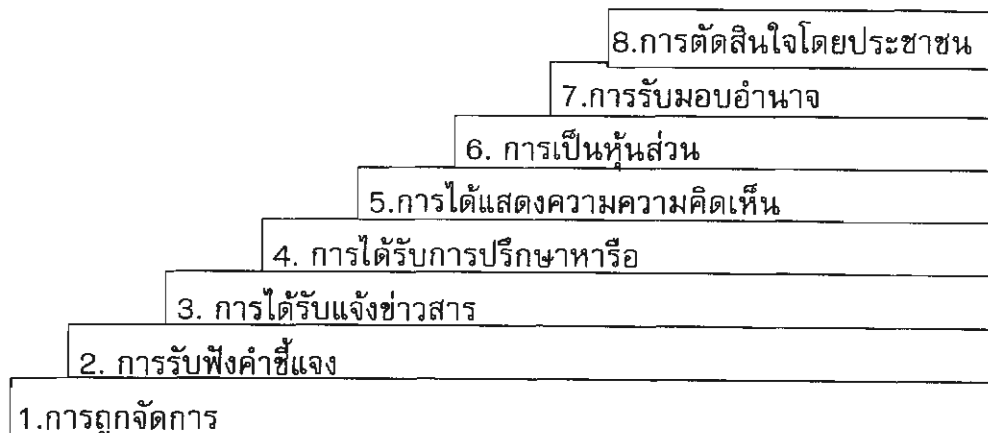
อย่า แสดงกิริยาที่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น
 จง ยกย่องสรรเสริญอย่างสุจริตใจ
 จง เรียนรู้จิตใจผู้อื่น
 จง ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย
 จง เอาใจใส่อย่างแท้จริงต่อผู้อื่น
 จง ทำให้ผู้อื่นเกิดความสำเร็จด้วยความบริสุทธิ์ใจ
 จง ขอความเห็นแทนการออกคำสั่ง
 จง แสดงออกด้วยกิริยาท่าทางที่เป็นมิตรไมตรี

3. ปัจจัยทางด้านชุมชน ได้แก่ การจัดระเบียบทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อลักษณะทางจิตวิทยา ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ปัจจัยด้านชุมชนที่อาจเป็นอุปสรรคหรือเอื้อต่อการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา นั้น มีอยู่หลายประการ เช่น ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน โครงสร้างประชาชนของชุมชน วัฒนธรรมทางสังคม คุณภาพของประชาชน การกระจายของบ้านเรือน ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชน และกิจกรรมที่ชุมชนจัดทำขึ้น เป็นต้น

ดังนั้นการที่จะส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจึงต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งด้านเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเอง การบริหารจัดการ และในส่วนของประชาชนให้สามารถเอื้อต่อกันและพึ่งพาต่อกันได้

เรื่องที่ 2.4.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถแยกระดับของการมีส่วนร่วมได้เป็น 8 ระดับ ตามลักษณะการมีส่วนร่วม ดังภาพที่ 16 ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนที่พึงประสงค์มากที่สุดก็คือการมีส่วนร่วมระดับอำนาจเป็นของประชาชนซึ่งประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจเอง

ภาพที่ 16 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากระดับการมีส่วนร่วมซึ่งเปรียบเสมือนการเดินขึ้นบันไดโดยแต่ละขั้นจะเกิดการมีส่วนร่วมต่างกันตั้งแต่น้อยจนถึงมากที่สุด

ช่วงที่มีการมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีการมีส่วนร่วมคือระดับที่ 1-3

ช่วงที่มีส่วนร่วมบางส่วน คือระดับที่ 4-5

ช่วงที่มีส่วนร่วมมาก คือระดับที่ 6-8

ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือเครือข่ายในชุมชนควรมีการพัฒนาให้ถึงระดับที่มีส่วนร่วมมากที่สุดซึ่งถือว่าพลังอำนาจเป็นของชุมชนโดยแท้จริง ซึ่งชุมชนใดที่มีส่วนร่วมโดยแท้แล้วย่อมส่งผลต่อความริเริ่มในการคิดที่สร้างสรรค์ และมีความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆให้บรรลุผลตามไปด้วย

เรื่องที่ 2.4.4 การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

ระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจะประกอบด้วย 3 ก. คือ องค์กรชุมชน กำลังคนในชุมชน และ กิจกรรมการมีส่วนร่วม ซึ่งทั้ง 3 ก.นี้จะมีความสัมพันธ์กันขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไม่ได้ ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ก.นี้ให้เกิดขึ้น โดยมีการพัฒนาให้เกิดการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลที่ได้จากกิจกรรม

โดยในการพัฒนาการสร้างการมีส่วนร่วมจะเป็นความสัมพันธ์กันของ 3 ก คือ

1. องค์กรชุมชน หรือในที่นี้คือ อบต. จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรให้เกิดขึ้นก่อน ซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมภายใน
 2. กำลังคนในชุมชน ได้แก่ ประชาชน แกนนำ หรือเครือข่ายต่างๆในชุมชน กำลังคนเหล่านี้ถือเป็นคนสำคัญที่ อบต.สามารถชักนำ หรือเชิญชวนให้เข้ามาร่วมคิด ร่วมสร้างกิจกรรมต่างๆของชุมชน
 3. กิจกรรมการมีส่วนร่วม จาก 2 ก. ดังกล่าวเมื่อมาร่วมกันคิด ร่วมกันสาน ผลผลิตที่ได้จะเป็นสิ่งที่ชุมชนยอมรับมากที่สุดเพราะเกิดจากพลังของชุมชนเอง
- ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชน

1. กระบวนการรวมพลังสร้างสรรค์ชุมชน

เป็นกระบวนการที่จะสร้าง ระดมความคิด สร้างพลัง สร้างการมีส่วนร่วม และสร้างความเป็นเจ้าของ ได้แนวร่วมของพลังชุมชนที่จะปรับปรุงเรื่องปรับความรู้ สร้างแนวร่วม ปรับพฤติกรรม มี 3 ขั้นตอนง่าย ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวมพลังก่อฝัน คือ ทำความเข้าใจสภาพชุมชนและปัญหา สร้างจินตภาพ หรือความหวังร่วมกัน สร้างสิ่งที่ปรารถนา ขั้นตอนนี้ควรพยายามหาแกนนำสำคัญที่เป็นตัวแทนของ อบต. และกำลังคนในชุมชนเข้ามาร่วมให้มากที่สุด โดยแบ่งสมาชิกเป็นกลุ่มย่อยๆและให้ช่วยกันคิดพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานของชุมชน หรือความต้องการของชุมชน เช่น เรื่องงานสาธารณสุขถ้าชุมชนอยากได้ชุมชนที่มีสุขภาพดี ถ้วนหน้า ชุมชนนั้นน่าจะมีลักษณะแบบไหน มีอะไรบ้างที่เป็นรูปลักษณ์หรือที่อยากจะเห็นชุมชนในอนาคต เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 แสวงหาสะพานไปสู่ฝัน เป็นขั้นตอนที่แสวงหาแนวทางหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน คือการกำหนดวิธีการที่จะทำให้จินตภาพหรือความฝันนั้นเกิดขึ้นจริง หรือการหาสาเหตุของปัญหาหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาของชุมชนและช่วยกันหาวิธีที่จะทำให้ปัญหานั้นหมดไป

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมสร้างฝันให้เป็นจริง คือ การกำหนดผู้รับผิดชอบในการที่จะนำวิธีการต่างๆนั้นไปดำเนินการต่อให้เป็นรูปธรรมหรือผลักดันให้เกิดกิจกรรมหรือเกิดโครงการของชุมชน ขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนที่กำหนดผู้ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกันทำงาน ติดตามผลงานและประเมินผลสำเร็จของงาน

2. การสร้างพลัง

การสร้างพลัง เป็นแนวคิดหนึ่งที่สามารถใช้ในการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนให้มีความสามัคคีเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างพลังเป็นกระบวนการที่บุคคลองค์กร ชุมชน มีความสามารถในการควบคุมชีวิตหรืออนาคตของตน และมีการร่วมมือกันกระทำเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

การสร้างพลังให้แก่บุคคล ชุมชน จะใช้กระบวนการสอนที่เน้นการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ

1. **การรู้จักตนเอง** การให้บุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าคนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของตนเอง ชุมชนและสังคมได้ เป็นการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากการเล่าประสบการณ์ของผู้เรียนแล้วให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ โดยใช้วิจารณ์ฐานเพื่อโยงปัญหาต่างๆของบุคคลเข้ากับปัจจัยทางสังคมที่เป็นสาเหตุ การเข้าใจดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมที่กระทำอยู่หรือที่จะกระทำในอนาคตให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

2. **มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน** การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกๆขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่เป็นที่สนใจและมีความสำคัญต่อผู้เรียน การวางแผน กิจกรรม การมีส่วนร่วมในการสนทนา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลตนเอง ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงาน รวมทั้งการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม คือการที่ทุกคนสอนทุกคนเรียน และผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้หรือประสานงาน ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ซึ่งกันและกันนอกจากจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงแล้ว ยังช่วยให้เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม มีการคิดและการทำงานร่วมกัน

การเรียนรู้ลักษณะนี้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และทักษะ ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันที หรือเกิดขึ้นภายหลัง

3. **สร้างความสุข** เป็นการเรียนการสอนที่จะมีความยืดหยุ่น และเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยมีการปรับเนื้อหา วิธีการและสื่อการเรียนที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน เลือกใช้เทคนิคที่มีความสนุกสนานไม่น่าเบื่อ โดยเทคนิคที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเสริมพลัง เช่น วิธีการส่งเสริมให้มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและการวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นจริงและวิธีที่ผู้เรียนให้ความสนใจ เช่น การใช้ท่าทาง การเคลื่อนไหว การวาดภาพ การแต่งเพลง การแสดง เป็นต้น

กิจกรรมตอนที่ 2.4

1. จงกาเครื่องหมาย / หน้าข้อที่ถูกและกาเครื่องหมาย x หน้าข้อที่กล่าวไม่ถูกต้อง

.....ก. การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเกิดจากผู้นำท้องถิ่นเท่านั้น

.....ข. การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากการร่วมมือร่วมใจระหว่างผู้นำท้องถิ่น
เครือข่ายในท้องถิ่น และประชาชนในการร่วมพัฒนางานในชุมชน

.....ค. การมีส่วนร่วมของประชาชนจะให้ประโยชน์ต่อประชาชนเอง ชุมชน และเป็นการ
ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย

.....ง. การไม่ก้าวร้าวในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นลักษณะหนึ่งของความไว้วางใจ

.....จ. การทำเรื่องให้ตนเองเด่นในงานเป็นลักษณะหนึ่งของความไว้วางใจ

2. อบต. ของท่านมีความตั้งใจที่จะพัฒนางานในชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนทั้ง
ทางด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และ ในฐานะที่ท่านเป็นสมาชิก อบต.
ท่านจะเสนอให้มีการดำเนินการให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างไร

แนวตอบกิจกรรมประจำบทที่ 2

แนวตอบกิจกรรมตอนที่ 2.1

1. ตัวอย่างขององค์การการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มสตรี กลุ่มสมุนไพรร กลุ่มเลี้ยงโคนม ฯลฯ
2. ประโยชน์ขององค์การการเรียนรู้ เช่น กลุ่มสตรีช่วยให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ได้แก่ การดูแลสุขภาพ การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพเสริม การช่วยเหลืองานของชุมชน (เช่น โครงการอาหารกลางวัน งานบุญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน)

แนวตอบกิจกรรมตอนที่ 2.2

รูปแบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในชุมชน ทำได้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ (พร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสาร ทำได้โดยใช้เทคนิควิธี และสื่อต่าง ๆ ได้แก่ การจัดประชุมชี้แจง การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อการประชาสัมพันธ์ การใช้สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียง และสื่อพื้นบ้าน เป็นต้น

แนวตอบกิจกรรมตอนที่ 2.3

1. ผู้นำและผู้ตามเป็นองค์ประกอบสำคัญของการทำงานร่วมกัน การทำงานจะสำเร็จได้จะต้องมีผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดี
2. ผู้นำแต่ละคนอาจมีลักษณะเด่น ๆ ไม่เหมือนกัน ลักษณะเด่น ๆ ของผู้นำที่ควรมี คือ มีความเก่งใน 4 ด้าน เก่งคน เก่งคิด เก่งงาน และเก่งการเรียนรู้ และเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี
3. สิ่งที่จะทำให้ผู้นำเสื่อมการยอมรับ เช่น ผู้นำหันเหแนวคิดและกิจกรรมไปจากชุมชน ชุมชนสงสัยในเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำ ผู้นำดำรงชีพแตกต่างไปจากผู้อื่นในชุมชน และผู้นำทำงานแบบสั่งการ ชาวบ้านมีส่วนรับรู้น้อย
4. ผู้นำควรมีบุคลิกภาพที่ดีทั้งภายนอกและภายใน การมีบุคลิกภาพภายนอกที่ดีประกอบด้วย รักษาสุขภาพให้แข็งแรง แต่งกายดีเหมาะสม มีสัมมาคารวะ มีศิลปะในการพูด การฟัง และการสั่งงาน การมีบุคลิกภาพภายในที่ดีประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ มีน้ำใจ มีเหตุมีผล มองโลกในแง่ดี มีคุณธรรม

แนวตอบกิจกรรมตอนที่ 2.4

1. ก. X ข. ✓ ค. ✓ ง. ✓ จ. X
2. แสวงหาแกนนำของชุมชนในด้านต่าง ๆ หรือตัวแทนเครือข่ายที่มีอยู่กับแกนนำ ผู้นำชุมชนในด้านนั้น ๆ ร่วมประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน โดยควรจัดเป็นทางการเพื่อทำงานในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิดหาปัญหาความต้องการ ร่วมหาทางในการวางแผนเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการร่วมกัน การมอบหมายหรือกระจายงานและความรับผิดชอบ การดำเนินการตามสิ่งที่วางแผน การติดตามกำกับ การประเมินผลและการรับผลที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งนี้วิธีการประชุมอาจใช้เทคนิคตามที่กล่าวในเรื่องที่ 2.4.4

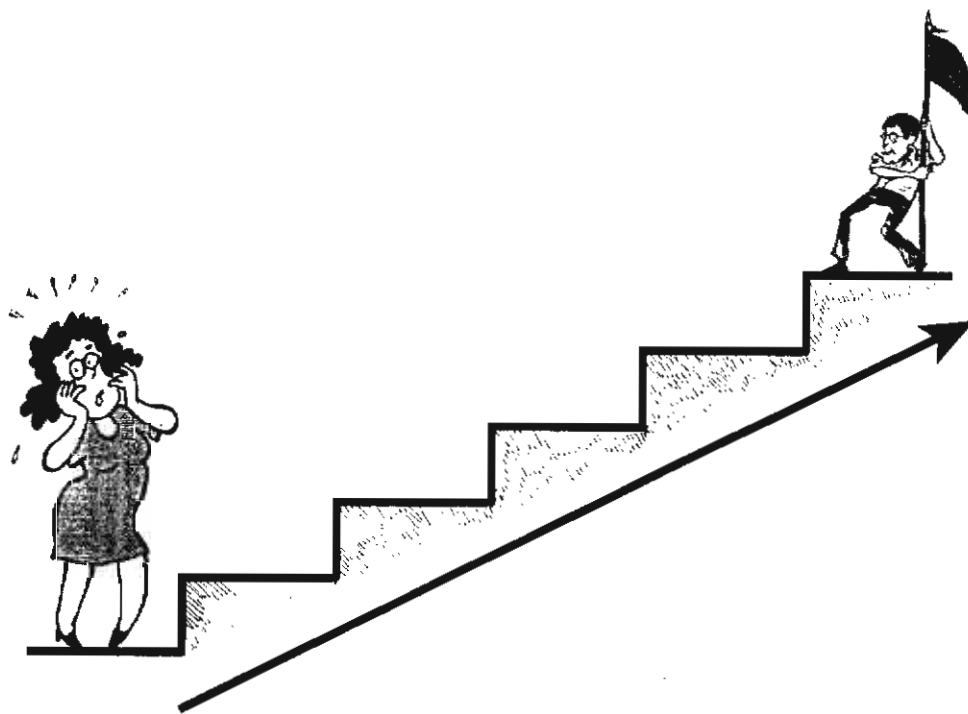
บรรณานุกรมบทที่ 2

- กรมการปกครอง คู่มือวิทยาการการฝึกปฏิบัติกรณีตัวอย่างเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการ
พัฒนาชนบทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์
(ม.ป.ป.)
- กาญจนา แก้วเทพ สื่อเพื่อชุมชน การประมวลองค์ความรู้ กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย 2543
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ มองฝันวันข้างหน้า วิสัยทัศน์ประเทศไทย ปี 2560 กรุงเทพฯ
ซัคเซสมีเดีย 2521
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม การวิจัยและการพัฒนาบุคคล กรุงเทพฯ
โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2538
- นิตยา เพ็ญศิริินภา “การสร้างพลัง” สารานุกรมศึกษาศาสตร์ กรุงเทพฯ คณะศึกษา-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2542
- ประกายรัตน์ ภัทรธิดี และวีรศักดิ์ ชุณหจักร “การพัฒนาบุคลิกภาพของบุคลากรใน
ธุรกิจโรงแรมและภัตตาคาร” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ
การโรงแรมและภัตตาคาร เล่มที่ 2 หน่วยที่ 10 หน้า 93-148 นนทบุรี :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2540
- ปรัชญา เวสารัชช สूरชัย ประเสริฐสรวย และวิทยาธร ท่อแก้ว ชุดฝึกอบรมเรื่อง การสื่อ
สารที่มีประสิทธิผล ประกอบกิจกรรมประสบการณ์วิชาชีพ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมาธิราช 2538
- ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์ ทศวรรษใหม่การสาธารณสุขมูลฐาน การพัฒนาสุขภาพเพื่อมวลชน
ขอนแก่น ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ 2543
- วิจิตร อวาทกุล เทคนิคการประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2541
- สมจิต พรหมเทพ บริการสื่อสารนิเทศกับการพัฒนาชนบท เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ 2542
- สมพันธ์ เตชะอธิก ปรีชา อุยตระกูล และชื่น ศรีสวัสดิ์ ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น
คู่มือและทิศทางการพัฒนาผู้นำชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชนบท พิมพ์ครั้งที่ 2
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์
การพิมพ์ 2537

- สนธิ สัมครการ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม กรุงเทพฯ
โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2542
- เสนห์ จุ้ยโต “การพัฒนาผู้บริหารในอุตสาหกรรมอาหาร” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมอาหาร เล่ม 1 หน่วยที่ 4 หน้า 203-
241 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2541
- สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน 20 ปี ของเส้นทางสู่การมีสุขภาพดี
ถ้วนหน้าของประชาชน นนทบุรี สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน
2543
- สุนทรี ธาราธิคุณ การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของประชาชนต่อการแก้ไขปัญหา
ภาวะมลพิษอากาศและกลิ่นเหม็นในเขตเทศบาลตำบลมาบตาพุด จังหวัด
ระยอง วิทยานิพนธ์หลักสูตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน)
กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2542
- อรชร ณ ระนอง การดำเนินงานสาธารณสุขในชุมชนเมือง กรุงเทพฯ อาหารการพิมพ์
2537
- อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย ห่วงสมุดและการค้นคว้า กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยี
ราชมงคลและกรมอาชีวศึกษา 2538

บทที่ 3

กระบวนการพัฒนาทักษะการทำงาน ด้านการพัฒนาสังคม

แผนการสอนประจำบทที่ 3
กระบวนการพัฒนาทักษะการทำงานด้านการพัฒนาสังคม

โปรดอ่านแผนการสอนประจำบทที่ 3 แล้วจึงศึกษาเนื้อหาสาระโดยละเอียดในแต่ละเรื่องต่อไป

ตอนที่ 3.1 เครือข่ายกับกระบวนการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 3.1.1 ทักษะการสร้างเครือข่ายกับการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 3.1.2 ทักษะกระบวนการพัฒนาสังคม

ตอนที่ 3.2 การใช้เครือข่ายในกระบวนการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 3.2.1 การใช้เครือข่ายในการริเริ่มแผนงานและโครงการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 3.2.2 หลักเกณฑ์และแนวในการจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 3.2.3 กิจกรรมพัฒนาทักษะการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 3.2.4 การสนับสนุนการทำกิจกรรมการพัฒนาสังคมในเครือข่าย

เรื่องที่ 3.2.5 ประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนาสังคมของเครือข่าย

แนวคิด

1. ระบบความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มบุคคล ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันและกันโดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคม คือปัจจัยสำคัญที่ดำรงชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน ทักษะการทำงานของผู้นำและสมาชิกในกระบวนการพัฒนาสังคมภายใต้โครงสร้างและกลไกเครือข่ายหรือระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความสำคัญและจำเป็น
2. กระบวนการพัฒนาสังคม เป็นการแสวงหาปัญหา และความต้องการการพัฒนาทางด้านสังคม ซึ่งได้แก่ ปัญหาและความต้องการการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมศักยภาพผู้ด้อยโอกาสและผู้มีปัญหาในสังคม มีการจัดทำแผนงานและโครงการเพื่อแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการการพัฒนา มีการนำแผน/โครงการสู่การปฏิบัติ มีการประเมินแผนงาน/โครงการและมีการปรับปรุงแผนงานและโครงการ

3. การริเริ่มแผนงานและโครงการเป็นทักษะการทำงานของกลุ่มและทักษะของภาวะผู้นำในชุมชนโดยใช้ระบบเปิดในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนแล้วนำมาแปลงเป็นแผนงานหรือโครงการหรือข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติกิจกรรม
4. หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาสังคมสำหรับงานประจำแผนงานและโครงการจะดำเนินไปตามวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน แผนงานและโครงการใหม่การจัดทำจะมีการผสมผสานการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากภายนอกเครือข่ายหรือนอกชุมชนและจัดทำเป็นข้อตกลง ส่วนแผนงานที่อาศัยการสนับสนุนด้านการเงินจากภายนอกจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร และดำเนินการขอรับการสนับสนุนตามขั้นตอน
5. กิจกรรมการพัฒนาทักษะการสร้างเครือข่าย มีการรวมกลุ่มการเรียนรู้ มีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นศูนย์รวมเครือข่ายการปกครองและด้านอื่น ๆ ที่เป็นระบบ การขยายเครือข่าย ดำเนินการโดยปัจเจกบุคคล โดยกลุ่มหลักและขยายแตกสาขาย่อยออกไป กลุ่มหลักอาจมีเครือข่ายภายนอกชุมชนระดับอำเภอ จังหวัดตามความสามารถของผู้นำกลุ่ม การพัฒนาสังคมขององค์กรเครือข่ายจะดำเนินการตามแผนงาน โครงการหรือข้อตกลงร่วมกัน
6. การสนับสนุนการทำกิจกรรมการสร้างเครือข่าย มีสามลักษณะคือ การสนับสนุนกันเองของสมาชิกกลุ่มด้านความคิด แรงงาน และการเงิน การสนับสนุนระหว่างองค์กรภายในโครงสร้างเครือข่าย และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชน
7. ประโยชน์จากกิจกรรมการสร้างเครือข่าย ชุมชนได้รับประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อม ส่วนรัฐได้รับประโยชน์ในฐานะที่เป้าหมายของการพัฒนาประเทศ บรรลุวัตถุประสงค์ และสังคมระดับรากหญ้ามีสันติสุข สันติภาพ และมีความมั่นคง

วัตถุประสงค์

เมื่อศึกษาบทที่ 3 จบแล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

1. อธิบายถึงความสำคัญและบทบาทขององค์กรเครือข่ายการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ ในชุมชนโดยมี อบต.เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้
2. วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการการพัฒนาในด้านสังคมในชุมชนได้
3. จัดทำแผนงานและโครงการการพัฒนาในด้านสังคมได้

4. อภิปรายและแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการนำแผนงานหรือโครงการสู่ความสำเร็จได้
5. ประเมินและปรับปรุงแผนงานและโครงการในสถานการณ์จำลองได้
6. อธิบายเกี่ยวกับความริเริ่มงานพัฒนาสังคมขององค์กรเครือข่ายในชุมชนได้
7. บอกประโยชน์การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสังคมขององค์กรเครือข่ายในชุมชนได้

ตอนที่ 3.1 เครือข่ายกับกระบวนการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 3.1.1 ทักษะการสร้างเครือข่ายกับการพัฒนาสังคม

การที่ อบต. จะกระทำการพัฒนาสังคมให้ประสบความสำเร็จจะต้องสร้างทักษะด้านเครือข่ายให้กว้างขวาง ทั้งถึงและครอบคลุม ซึ่งทักษะการสร้างเครือข่ายมี 3 ประการดังนี้

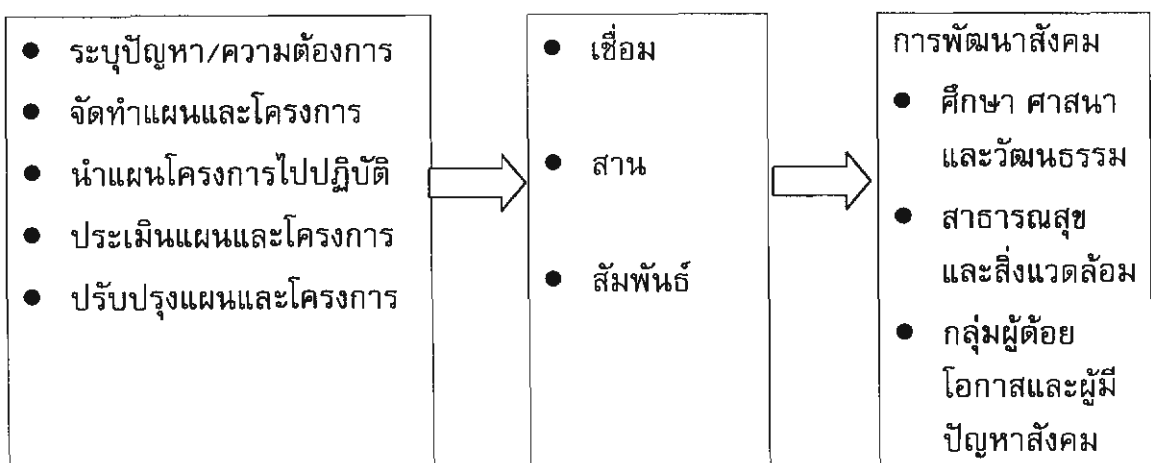
1. **เชื่อม** ผู้บริหาร อบต. ต้องทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมต่อด้านข้อมูลข่าวสาร เชื่อมต่อบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายใน อบต. และหน่วยงานภายนอก อบต.

2. **สาน** ผู้บริหาร อบต. ต้องทำหน้าที่เป็นผู้สานหรือประสานงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว มีเอกภาพในการทำงานปราศจากความขัดแย้ง ทุกคนทุกฝ่ายผนึกกำลังร่วมมือเพื่อนำ อบต. สู่ความสำเร็จ

3. **สัมพันธ์** ผู้บริหาร อบต. ต้องทำหน้าที่เป็นผู้สร้างสัมพันธ์ หรือมนุษย์สัมพันธ์กับบุคคล กลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอก สัมพันธภาพที่ดีก่อให้เกิดเครือข่ายที่กว้างขวาง เป็นพลังที่จะร่วมงานแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้

ผู้บริหาร อบต. ต้องรู้จักฝึกการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาสังคม โดยต้อง**เชื่อม** **สาน** **สัมพันธ์** ในกระบวนการพัฒนาสังคมในทุกขั้นตอน ได้แก่

กระบวนการ → เครือข่าย → สังคม

เรื่องที่ 3.1.2 ทักษะกระบวนการพัฒนาสังคม

1. อะไรคือปัญหาและความต้องการด้านสังคม

มีการกล่าวถึงคำว่าปัญหาและความต้องการอยู่เสมอ ซึ่งคุ้นเคยมากที่สุดก็คือ ปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษา ปัญหาการเจ็บป่วย และปัญหาอีกนานับประการ คำว่าปัญหาหมายถึงอะไร ในที่นี้อธิบายว่า ปัญหาคือ สิ่งที่ต้องการกับสิ่งที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างกันมาก และมีแนวโน้มจะมากขึ้นในอนาคต ตัวอย่างเช่น ปัญหาด้านการศึกษามีคนไม่รู้หนังสือมาก ซึ่งในสิ่งที่ต้องการก็คือ คนต้องรู้หนังสือและมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ปรากฏว่าคนใน อบต. ไม่รู้หนังสือ ไม่ใส่ใจเรียนรู้ ไม่สนใจข้อมูลข่าวสารทางสังคม จึงทำให้เกิดปัญหาการไม่รู้หนังสือ ซึ่งอบต. ต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง

ปัญหาด้านสาธารณสุข มีคนเจ็บป่วยขาดการป้องกันดูแลรักษาอย่างดีพอ มีผู้ป่วยมากเท่าใด นั่นก็คือมีปัญหาเท่านั้น เพราะสิ่งที่ต้องการคือสุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ

1.1 ปัญหาด้านสังคม สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) ปัญหาข้อขัดข้อง เป็นปัญหาที่มีมานานตั้งแต่ในอดีต และมีแนวโน้มจะมากขึ้นในอนาคต อาทิ ปัญหาการเจ็บป่วย ปัญหาขาดการศึกษา ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น

2) ปัญหาป้องกัน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตและรู้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นควรจะต้องมีการเตรียมการป้องกันไว้ก่อน อาทิ ปัญหากลุ่มผู้ด้อยโอกาส และปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น

3) ปัญหาพัฒนา เป็นปัญหาที่เกิดจากการเปรียบเทียบ หรือการแข่งขันกับผู้อื่น ซึ่งต่ำกว่าผู้อื่นจึงจำเป็นต้องพัฒนา อาทิ ปัญหาขยะล้นเมือง ปัญหาการระดมทุนไม่เพียงพอ ปัญหาขาดเทคโนโลยีการบริหาร เป็นต้น

1.2 ความต้องการด้านสังคม สามารถแบ่งได้ 6 ประเภท ดังนี้

- 1) มีการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2) มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) มีการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัยที่ดี
- 4) มีการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เก่ง ดี มีสุขและมีวัฒนธรรมไทย

- 5) มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต
- 6) มีการดูแลคนชรา ผู้มีปัญหาทางสังคมและผู้ด้อยโอกาสอย่างทั่วถึง

2. รู้ได้อย่างไรว่ามีปัญหาและความต้องการ

2.1 มีความรุนแรงของปัญหาและความต้องการมากที่สุด ให้พิจารณาว่ามีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด กรณีที่มีความรุนแรงมาก ก็ให้รีบเร่งดำเนินการแก้ไขโดยด่วน อาทิ ความยากจนมีมากขึ้น ยิ่งพัฒนายิ่งยากจน ความสกปรกไร้ระเบียบในตำบลมีมากขึ้น จนต้องรีบเร่งแก้ไข

2.2 มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ ให้พิจารณาด้วยว่าปัญหาและความต้องการดังกล่าวเกิดผลกระทบต่อคนกลุ่มเดียวหรือคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งการจำแนกแยกแยะว่าเป็นปัญหาล้วนตัวหรือเป็นปัญหาสังคม อาทิ ป่าเสื่อมโทรม เป็นปัญหาของคนส่วนใหญ่ ไร้ป่าไร้ความชุ่มชื้น ความแห้งแล้งจะตามมาแน่นอน

2.3 ทุกคนรู้สึกว่าเป็นปัญหา ต้องย้ำว่าปัญหาและความต้องการเป็นของคนส่วนใหญ่ที่มองว่ามีปัญหามีใช้ให้หน่วยราชการ องค์การเอ็นจีโอ หรือองค์การอื่นๆ มองว่าเป็นปัญหา การสร้างความตระหนักรู้ร่วมกันนี้คือ ปัญหาและความต้องการที่เกิดจากคนในตำบลเป็นสำคัญ

2.4 มีความเร่งด่วนและสำคัญอย่างยิ่ง ปัญหาและความต้องการบางเรื่องต้องรีบเร่งในการดำเนินงาน มิฉะนั้นจะกระทบต่อปัญหาอื่นอย่างกว้างขวาง อาทิ ปัญหายาเสพติด ซึ่งจะกระทบต่อการศึกษา อาชญากรรมและอื่น ๆ ตามมา

ดังนั้น การที่จะรู้ว่าเป็นปัญหาและความต้องการด้านสังคมหรือไม่ ให้พิจารณา

- มีความรุนแรงมากน้อยเพียงใด
- มีผลกระทบต่อส่วนรวมมากน้อยเพียงใด
- เป็นปัญหาของคนในตำบลมากน้อยเพียงใด
- มีความเร่งด่วนและความสำคัญมากน้อยเพียงใด

3. การจัดทำแผนและโครงการพัฒนา

เมื่อได้ตัวปัญหาและความต้องการกระจ่างชัดแล้วก็ต้องดำเนินการต่อไปโดยการจัดทำแผนและโครงการพัฒนาสังคมขึ้นโดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 แผนพัฒนาสังคม

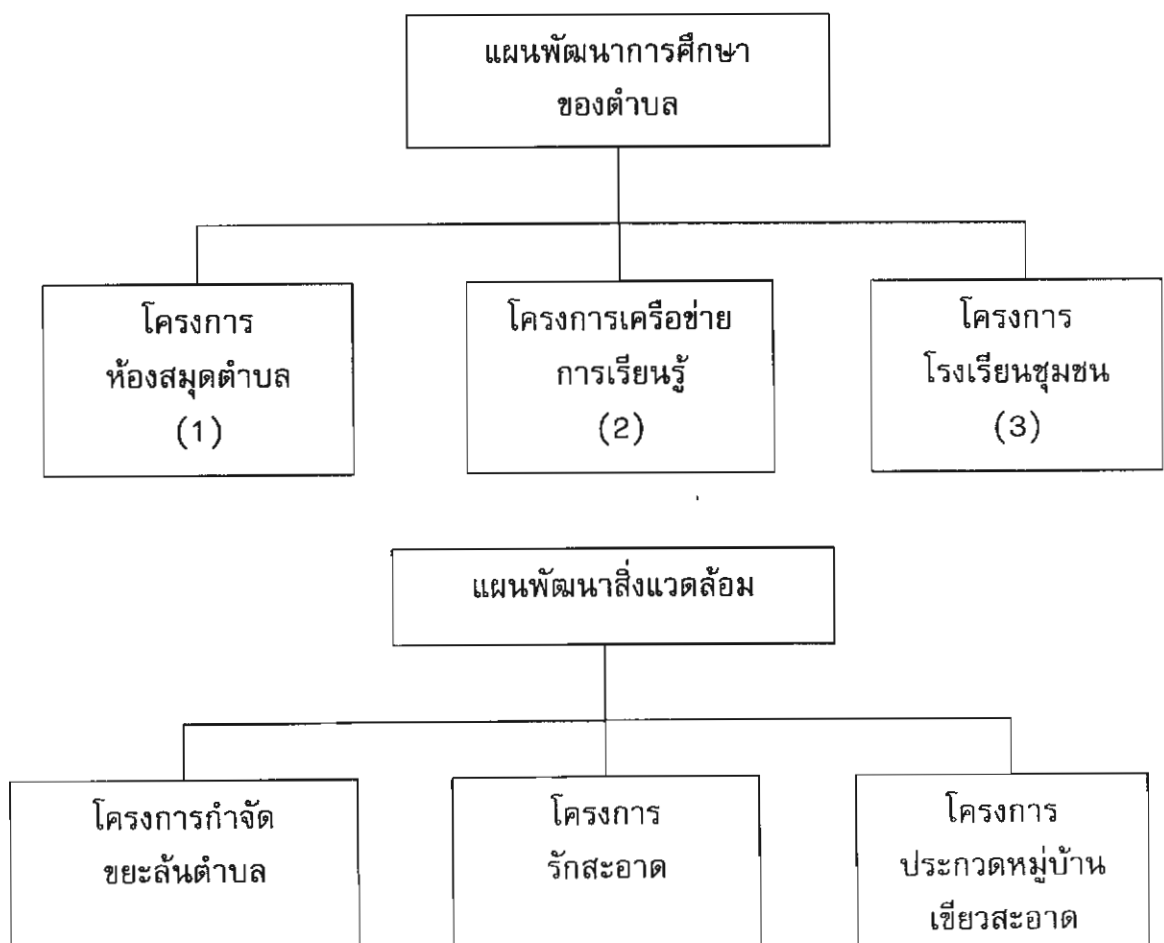
แผน คือ การกำหนดรายละเอียดให้ครบถ้วนใน 6 เรื่องที่สำคัญ ดังนี้

- 1) แผนอะไร - เกี่ยวกับปัญหาหรือความต้องการอะไร
- 2) ทำไมต้องมีแผน - เกี่ยวกับเหตุผลและความจำเป็น
- 3) แผนปฏิบัติที่ไหน - ระบุสถานที่ดำเนินการให้ชัดเจน
- 4) แผนนี้ใครรับผิดชอบ - ระบุหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน
- 5) แผนนี้มีการกำหนดเวลาเท่าไร - ระบุระยะเวลาตั้งแต่ต้นจนจบ
- 6) จะทำอะไรให้แผนนี้สำเร็จ

จะเห็นได้ว่าแผน คือ การคิดอย่างเป็นระบบเพื่อการเตรียมการในอนาคต โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน

3.2 โครงการพัฒนาสังคม

โครงการ คือ ส่วนประกอบของแผน นั้นหมายความว่าใน 1 แผน สามารถแตกออกเป็นโครงการได้หลายโครงการ ดังนี้

ในการจัดทำแผนและโครงการพัฒนาด้านสังคมคือ การเขียนแผนและโครงการพัฒนาด้านสังคม ซึ่งมีหัวข้อในการเขียนโครงการดังนี้

องค์ประกอบของโครงการ

- 1) ชื่อโครงการ : ทำอะไร
- 2) ประเภทของโครงการ : โครงการเดิมหรือใหม่
- 3) ชื่อแผน : โครงการอยู่ในแผนอะไร ตอบสนองแผนอะไร
- 4) หน่วยงานที่รับผิดชอบ : แผนกฝ่าย/บุคคลผู้รับผิดชอบ
- 5) หลักการและเหตุผล : ทำไมต้องทำ ถ้าไม่ทำจะเกิดอะไรขึ้น
- 6) วัตถุประสงค์ : สอดคล้องกับหลักการและเหตุผล และสามารถสังเกตเห็น และประเมินผลได้คือ ชัดเจนและวัดได้ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ อาจระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย
- 7) ระยะเวลาดำเนินงาน : ระยะเวลาที่เริ่มและจะสิ้นสุดเมื่อใด กำหนดวันเดือนปีให้ชัดเจน
- 8) กิจกรรม : ระบุกิจกรรมที่จะดำเนินการในทุกช่วงระยะเวลาทุกกิจกรรม
- 9) บุคลากร : กำหนดจำนวนคนและคุณวุฒิ ประสบการณ์ ทักษะ
- 10) งบประมาณ : ใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายในหมวดใด เท่าใด
- 11) แผนปฏิบัติการ : จัดทำตารางปฏิบัติการให้ชัดเจน
- 12) การประเมินผล : ประเมินผลความสำเร็จหรือล้มเหลว
- 13) ผลที่คาดว่าจะได้รับ : ผลกระทบทางตรงและทางอ้อม

4. การนำแผนและโครงการสู่การปฏิบัติ

การนำแผนและโครงการพัฒนาด้านสังคมสู่การปฏิบัติมี 4 วิธีดังนี้

4.1 วิธีกำหนดจุดมุ่งหมาย : เน้นส่วนร่วมและกระจำจชัด

ในการดำเนินการตามแผนและโครงการ ต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมหรือรับรู้ในแผนโครงการและจุดมุ่งหมาย ต้องมีการคุยกันและทำความเข้าใจให้ชัดเจน ควรมีการระบุเป้าหมายให้ชัดเจน อาทิ กี่ชั้น กี่โครงการ จำนวนเท่าใด มากหรือน้อย เพิ่มขึ้นหรือลดลง

4.2 วิธีการกระจายความรับผิดชอบ : มีผู้นำและผู้ตาม

ในการดำเนินการตามแผนและโครงการ ต้องมีผู้บริหารโครงการที่ต้องรับผิดชอบในฐานะผู้นำ ซึ่งจะรับผิดชอบตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ ผู้นำจะต้องมีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์กับทีมงานที่ดี มีบารมีได้รับการยอมรับจากทีมงาน ผู้บริหารโครงการที่ดีมีหน้าที่ 4 ประการ คือ

- หน้าที่สื่อสร้างความเข้าใจตรงกัน
- หน้าที่ประสานงานโครงการ
- หน้าที่เร่งงานโครงการ
- หน้าที่สั่งการอำนวยการโครงการ

กรณีที่ผู้บริหารโครงการไม่ทำหน้าที่ให้ดีสมบูรณ์ จะทำให้โครงการล่าช้าและเสียหายได้ ผู้ร่วมงานโครงการในฐานะผู้ตามต้องกระทำหน้าที่และความรับผิดชอบให้ดีที่สุด และให้ความร่วมมือกับผู้บริหารโครงการ ความสำเร็จของโครงการคือความสำเร็จของทีมงานโครงการ

4.3 วิธีละเอียดรอบคอบด้วยเทคนิคเหมาะสม : ข้อบกพร่องต้องเป็นศูนย์

ต้องมีการกระทำให้ครบถ้วนในเชิงของเทคนิค ได้แก่

1) เทคนิคระดมความร่วมมือ

ต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นฝ่ายข้าราชการประจำ ฝ่ายการเมือง ฝ่ายประชาชนในตำบล และเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ การระดมความร่วมมือคือความสำเร็จของการดำเนินงาน ได้แก่ ระดมความร่วมมือในการเป็นคณะกรรมการ คณะทำงานและคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ และระดมความร่วมมือในการร่วมแรงร่วมใจ และร่วมสมทบทุนทรัพย์

2) เทคนิคการประชุม ต้องจัดให้มีการประชุมอยู่เสมอ มีวาระการประชุมที่เรียกว่า วาระแห่งการพัฒนาตำบลดีเยี่ยม อาจใช้ที่ อบต.หรือโรงเรียน หรือวัดเป็นที่ประชุมก็ได้ การประชุมก่อให้เกิดความเข้าใจเรียนรู้และกระทำร่วมกัน

3) เทคนิคการระดมสมอง ต้องจัดให้มีการระดมความคิดอย่างกว้างขวาง ควรมีการจดบันทึกความคิดที่ดี ๆ ไว้ให้มากที่สุด อย่าตำหนิ ดูถูกความคิดหรือภูมิปัญญาของคน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเกิดขึ้นถ้าได้มีการระดมความคิด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลายหัวดีกว่าหัวเดียว

4.4 วิธีสร้างความกลมกลืนด้วยบรรยากาศที่ดี : ฉันทมิตรและครอบครัวเดียวกัน

ต้องสร้างบรรยากาศการทำงานให้เป็นแบบฉันทมิตร มิใช่ศัตรูมีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ต้องสร้างบรรยากาศแห่งความจริงใจ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมุ่งไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน

สร้างบริการที่เป็นเลิศ
คนและงานประสานเป็นหนึ่ง
จริงใจและร่วมมือสร้างความสำเร็จ
อบต. คือ ครอบครัวของเรา

ในการนำแผนโครงการสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จนั้นปัจจุบันเน้นยุทธศาสตร์ รวมพลังสร้างสรรค์ตำบล โดยมีแกนหลักสำคัญ ดังนี้

- 1) การพัฒนาด้านสังคมจะต้องรวมพลังของทุกฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องบนพื้นฐานของ “การรู้จักสามัคคี” ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด
- 2) การพัฒนาที่พึงประสงค์ของทุกฝ่ายคือ การพัฒนาทุก ๆ ด้าน หรือ “บูรณาการ” นำมาซึ่งคุณภาพชีวิต ครอบครัวและสังคมที่ดี เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน
- 3) การพัฒนาที่ดีต้องมี “ประชาชนและชุมชนเป็นแกนหลัก” โดยผู้กำหนดความต้องการในการพัฒนาเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการพัฒนาและผู้รับผลของการพัฒนา
- 4) การพัฒนาด้านสังคมต้องสร้าง “องค์การแห่งการเรียนรู้” โดยมีการพูด การฟัง การคิด การถาม การจดบันทึก และการปฏิบัติ ยิ่งมีการพูดมากเท่าใดโอกาสแห่งการเรียนรู้มีมากขึ้นเท่านั้น มีคนพูดก็มีคนฟัง ฟังมากก็รู้มาก เป็นต้น
- 5) การพัฒนาเกิดจาก “การเรียนรู้จากการปฏิบัติภารกิจร่วมกัน” ควรให้แต่ละฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกันในแผนโครงการในลักษณะของทีมงานให้มากขึ้น การทำงานร่วมกันก่อให้เกิดความเข้าใจกัน การร่วมมือ การผูกพันและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ยุทธศาสตร์การรวมพลังสร้างสรรค์ตำบลมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) เริ่มต้น : พลังความรักและความรู้คุณค่า คือ การมีความรัก ความเมตตาปรารถนาดี เป็นมิตร ซาบซึ้งคุณค่าของความคิดของแต่ละคน มนุษย์มีคุณค่า มีจินตนาการ ความฝัน ทุกความคิดมีคุณค่า ความมีจินตนาการมีความหมาย อย่าดูถูกความคิดของแต่ละคน ควรซาบซึ้งคุณค่าแต่ละความคิด

2) ต่อมา : พลังความคิดและปฏิสัมพันธ์ คือ การนำเอาความคิดจินตนาการของแต่ละคนมาวิเคราะห์ แยกจัดกลุ่มโดยใช้ปัญญา โดยให้เกียรติซึ่งกันและกัน จะได้ความคิดที่ดีมีส่วนร่วม

3) ท้ายสุด : พลังความพยายามและมุ่งมั่น คือ การมีความพยายาม มุ่งมั่น และควบคุมการดำเนินงานเพื่อให้แผนโครงการดำเนินไปสู่ความสำเร็จ ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น มุ่งมั่นโดยควบคุมเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จให้ได้

5. การประเมินแผนและโครงการ

แผนและโครงการที่จัดทำขึ้นจะมีความสำเร็จหรือล้มเหลวมากน้อยเพียงใดมีวิธีการในการประเมิน ดังนี้

5.1 วิธีประเมินที่เป้าหมาย

ดูว่าแผนโครงการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร โดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายหรือมาตรฐานที่ตั้งไว้ อาทิ เป้าหมายตั้งไว้ 100 หน่วยทำได้ 90 หน่วย ก็บรรลุร้อยละ 90 ถือว่า ผ่าน

5.2 วิธีประเมินที่ค่าใช้จ่าย

ดูว่าแผนโครงการมีการใช้จ่ายคุ้มค่ากับการลงทุนไปหรือไม่ บางครั้งทุ่มค่าใช้จ่ายไปมากมาย แต่ได้ผลไม่คุ้ม ควรจะยกเลิกและหาหนทางที่ทำแผนใหม่ ที่มีค่าใช้จ่ายถูกกว่าเดิม แต่ได้ผลดีกว่า

5.3 วิธีประเมินที่ความพึงพอใจ

ดูว่าประชาชนที่ได้รับผลกระทบมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด ความพึงพอใจเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จของแผนโครงการได้เช่นกัน

5.4 วิธีประเมินการมีส่วนร่วม

ดูว่าประชาชนให้ความร่วมมือสนับสนุนมากน้อยเพียงใด แผนโครงการที่ดีต้องเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลเป็นสำคัญ

5.5 วิธีประเมินการเสร็จทันเวลา

ดูว่าแผนและโครงการได้ดำเนินการเสร็จทันเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ เพราะเหตุใด

6. การปรับปรุงแผนและโครงการ

แก่นหลักสำคัญของการปรับปรุงแผนและโครงการมีดังนี้

6.1 หลักการเบี่ยงเบนไปจากแผนปฏิบัติ

เมื่อไรก็ตามที่พิสูจน์ได้ว่าแผนโครงการมิได้ดำเนินการตามระยะเวลาและงานที่ได้กำหนดไว้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงแผนโครงการอย่างรีบด่วน เพื่อให้งานเสร็จทันตามกำหนดเวลา

6.2 หลักการกำกับตรวจสอบทุกระยะ

ไม่ต้องรอให้แผนและโครงการเสร็จสิ้นแล้วค่อยปรับปรุง วิธีที่ดีที่สุดต้องหมั่นคอยตรวจสอบดูแลกำกับให้มีการรายงานความก้าวหน้าทุกระยะ เช่น โครงการ 1 ปี ต้องมีการรายงานความก้าวหน้าทุก ๆ สัปดาห์ ทุก ๆ เดือน ทุก ๆ 3 เดือน จนถึง 1 ปี เป็นต้น

วิธีการปรับปรุงแผนและโครงการพัฒนาสังคมมี 6 วิธีดังนี้

- 1) แต่งตั้งประชาชนในการบริหารโครงการหรือจัดจ้าง จัดซื้อเท่าที่กฎหมายจะเอื้ออำนวย
- 2) แต่งตั้งประชาชนเป็นกรรมการร่วมในการติดตามดูแลกิจกรรมบางด้านของ อบต. เช่น แต่งตั้งเป็นกรรมการป้องกันยาเสพติด เป็นต้น
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจะให้มีประชาพิจารณ์เป็นครั้งคราว เพื่อให้ประชาชนตื่นตัวที่จะร่วมติดตามประเมินงานของ อบต. หรือให้ประชาคมวิจารณ์การจัดสรรงบประมาณประจำปี อบต. ก็ได้
- 4) เปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอกระทุ้งเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการที่เห็นว่า ผิดปกติ หรือข้อข้องใจในการปฏิบัติงานของ อบต. ผ่านสภา อบต.
- 5) เปิดโอกาสให้ประชาชนฟังการประชุมสภา อบต.
- 6) ให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ อย่างเปิดเผย

กิจกรรมตอนที่ 3.1

1. การสร้างเครือข่ายพัฒนาสังคม ผู้บริหาร อบต. ต้องพัฒนาทักษะในด้านใดบ้าง (ระบุนา 3 ประการ)
2. การพัฒนาสังคม ผู้บริหาร อบต. ต้องพัฒนาทักษะในเรื่องใดบ้าง (ระบุนา 5 ประการ)

ตอนที่ 3.2 การใช้เครือข่ายในกระบวนการพัฒนาสังคม

เรื่องที่ 3.2.1 การใช้เครือข่ายในการริเริ่มแผนงานและโครงการพัฒนาสังคม

การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาสังคมของชุมชนซึ่งเป็นกลไกย่อยขององค์การบริหารส่วนตำบล จากการศึกษาชุมชนที่เข้มแข็งพบว่ามีการริเริ่มแผนงานและโครงการสามารถนำมาเป็นบทเรียนและประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำในหมู่บ้าน รวมทั้งประธานกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ ในชุมชนสามารถรับทราบและรับฟังปัญหา ความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านหลายช่องทางได้แก่

- 1.1 จากการบอกเล่าของสมาชิก
- 1.2 การประชุมประชาคมประจำหมู่บ้านที่มีเป็นประจำทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง
- 1.3 รับทราบปัญหาและความต้องการผ่านทางกรรมการหมู่บ้านที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน
- 1.4 ผ่านทางผู้นำชุมชนที่ได้มาจากการเลือกแบบประชาสังคมที่ทำหน้าที่เสนอปัญหาและความต้องการแทนประชาชนในชุมชน

2. กำนันและผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำตามธรรมชาติที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีฝีมือทำหน้าที่เป็นผู้ริเริ่มและเป็นตัวเชื่อมระหว่างชาวบ้าน กลุ่มเครือข่าย และ อบต. โดยทุกเดือน อบต. ควรเชิญกำนันและผู้ใหญ่บ้านมาร่วมประชุมเพื่อรับทราบข้อมูลต่าง ๆ พร้อมทั้งปรึกษาหารือแนวทางการพัฒนาตำบลและหมู่บ้าน ให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านนำไปขยายผลในแต่ละหมู่บ้านต่อไป

3. มีการประชุมวางแผนพัฒนาชุมชนโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มต่าง ๆ ในเครือข่าย ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ วางกำหนดการในสิ่งที่จะทำว่าจะทำอะไร ทำอย่างไรในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป การริเริ่มแผนงานและโครงการพัฒนาสังคมภายใต้เครือข่ายองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน คือการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ในกระบวนการศึกษาปัญหาและความต้องการจะมีที่มาจากหลาย ๆ ทาง การริเริ่มแผนงานและโครงการพัฒนาสังคมเป็นทักษะการทำงานของกลุ่มและทักษะของภาวะผู้นำในชุมชน โดยใช้ระบบเปิดในการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน

เรื่องที่ 3.2.2 หลักเกณฑ์และแนวทางในการจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาสังคม

การจัดทำแผนและโครงการพัฒนาสังคมขององค์กรเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งได้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติไว้ดังนี้

1. แผนงานและโครงการที่เป็นงานประจำ แผนงานและโครงการด้านการศึกษาศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่แทรกอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน เช่น บทเรียนกรณีการวางแผนงานและโครงการชุมชนบ้านดอกคำใต้ เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านตกลงว่าจะทำอะไร อย่างไรตามความต้องการของชุมชนหรือเพื่อแก้ปัญหาทางานประจำกันเรียบร้อยแล้ว กรรมการจะมอบหมายผู้รับผิดชอบ ได้แก่ กรรมการโรงเรียน กรรมการวัด กรรมการฝ่ายต่าง ๆ และกลุ่มเครือข่ายในชุมชน รับนำไปปฏิบัติโดยไม่เขียนเป็นโครงการ เว้นแต่แผนงานหรือโครงการใดมีความจำเป็นต้องขอความสนับสนุนด้านงบประมาณจากราชการส่วนท้องถิ่น (อบต.) กรรมการจะมอบหมายให้ครูเป็นผู้เขียนโครงการเสนอเข้าแผนพัฒนาของตำบลตามขั้นตอน

2. แผนงานและโครงการส่งเสริมอาชีพและการเพิ่มพูนรายได้ แผนงานและโครงการประเภทนี้ผู้นำชุมชนหรือกรรมการหมู่บ้านมักจะต้องประสานงานกับแหล่งวิทยากรจากภายนอกและวิทยากรจากภายในชุมชน กรณีแผนงานส่งเสริมอาชีพที่เป็นวิทยากรสมัยใหม่หรือแสวงหาแหล่งความรู้จากภายในไม่ได้ ผู้นำชุมชนจะเชิญวิทยากรจากภายนอกชุมชนมาให้ความรู้และฝึกทักษะการทำงาน ด้านการอาชีพตามความต้องการและความสนใจของกลุ่มในชุมชน หรืออาจใช้วิธีการรวมกลุ่มเรียนรู้และคิดกรองประสบการณ์แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันภายในและระหว่างเครือข่ายการทำงานด้านการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจชุมชน

3. แผนงานและโครงการเกี่ยวกับสวัสดิภาพและสวัสดิการสังคม เช่น แผนงานด้านสาธารณสุข แผนงานป้องกันภัยคุกคาม แผนงานดูแลความสงบเรียบร้อย แผนงานสวัสดิการผู้สูงอายุและผู้พิการ แผนงานลักษณะนี้เป็นแผนงานที่ชุมชนจะต้องเชื่อมโยงกับปัจจัยแวดล้อมภายนอก โดยเฉพาะหน่วยงานราชการฝ่ายการปกครอง สาธารณสุข สวัสดิการสังคมและอื่น ๆ อยู่พอสมควร อย่างไรก็ตามการจัดทำแผนงานและโครงการประเภทนี้ ชุมชนไม่ได้ระบุออกมาในรูปของแผนงานโครงการที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่จะให้เป็นมติที่ประชุม เช่น มติที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน มติที่ประชุมคณะกรรมการหรือกลุ่ม เป็นต้น

4. แผนงานและโครงการที่เป็นทางการ โครงการที่เป็นทางการหมายถึง โครงการที่เขียนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร อาจจะเป็นแผนงานหรือโครงการระยะสั้น ระยะ

กลาง หรือระยะยาวที่ต้องการการสนับสนุนด้านงบประมาณของรัฐจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรที่ให้การสนับสนุนงานของชุมชน เช่น แผนงานพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก เพื่อขอรับการสนับสนุนค่าตอบแทนผู้ดูแลเด็ก ค่าอาหารเช้า และค่าอาหารกลางวัน หรืออาจจัดทำเป็นงานพัฒนาสาธารณูปโภคในชุมชน เช่น การลอกคูคลอง การบูรณะเส้นทางสัญจรระหว่างหมู่บ้าน การจัดทำและบำรุงรักษาหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน การจัดสร้างแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค การจัดสร้างแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการจัดทำแผนงานและโครงการพัฒนาสังคมของชุมชนที่เข้มแข็ง หากเป็นงานประจำที่ดำเนินไปตามปกติ ชุมชนจะวางแผนงานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน โดยการมอบหมายความรับผิดชอบตามหน้าที่ของกลุ่มองค์กรเครือข่าย ส่วนแผนงานด้านการส่งเสริมอาชีพ การเพิ่มพูนรายได้และแผนงานเพื่อรักษาสวัสดิการและสวัสดิภาพของชุมชน จะอาศัยวิทยาการจากภายนอกผสมผสานกับการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันเองภายในชุมชน ในขณะที่แผนงานและโครงการที่ต้องการสนับสนุนด้านวิชาการ การเงิน ชุมชนที่เข้มแข็งจะจัดทำแผนงานหรือโครงการที่เป็นทางการแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งต่างจากแผนงานและโครงการสามประเภทแรกที่กำหนดแนวปฏิบัติเป็นเพียงข้อตกลงในรูปของมติกรรมการบริหารภายในเครือข่ายการทำงานในชุมชนดังภาพที่

ประเภทแผนงาน/โครงการ	การริเริ่ม/แนวปฏิบัติ
● แผนงานและโครงการที่เป็นงานประจำ	<ul style="list-style-type: none"> ● ริเริ่มจากวิถีชีวิตภายในชุมชน ● ขอสนับสนุนทรัพยากรจากภายนอก
● แผนงานและโครงการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มพูนรายได้	<ul style="list-style-type: none"> ● ริเริ่มจากภายในและภายนอก ● เรียนรู้ภายในชุมชน ● ขอสนับสนุนด้านวิชาการและทรัพยากรจากภายนอก
● แผนงานและโครงการเกี่ยวกับสวัสดิภาพและสวัสดิการสังคม	<ul style="list-style-type: none"> ● ริเริ่มจากภายใน ● ขอสนับสนุนด้านวิชาการและทรัพยากรจากภายนอก

ภาพที่ 17 กรอบแนวทางการจัดทำแผนงานและโครงการของชุมชนที่เข้มแข็ง

เรื่องที่ 3.2.3 กิจกรรมพัฒนาทักษะการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม

การพัฒนาทักษะการสร้างเครือข่ายและการพัฒนาสังคมขององค์กรเครือข่ายมีสาระสำคัญ ดังนี้

ก. การพัฒนาทักษะการสร้างเครือข่ายชุมชน

กิจกรรมการพัฒนาทักษะการสร้างเครือข่าย จากการสังเคราะห์ทักษะการทำงาน of ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้

1. กิจกรรมการรวมกลุ่มการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ชมรม หรือองค์กร มีแกนนำกลุ่มทำหน้าที่ผู้นำเครือข่าย การรวมกลุ่มมีเป้าหมายชัดเจน สมาชิกมีคุณสมบัติชัดเจน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มพัฒนาสตรี ศูนย์ส่งเสริมหมู่บ้าน การรวมกลุ่มส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการของประชาชน มีการกำหนดหน้าที่ของผู้ดำเนินงานกลุ่มชัดเจน วิธีการร่วมเรียนรู้ใช้กิจกรรมประชุมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การขอคำปรึกษา การหาหรือผู้รู้ การเสวนาพูดคุย การเยี่ยมเยียนการทำงานภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่ม เป็นต้น

2. กิจกรรมการทำงานตามโครงสร้างเครือข่ายชุมชนที่มี อบต. เป็นศูนย์กลาง อบต. มีหน้าที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของชุมชนซึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม.) เป็นศูนย์รวมเครือข่ายการปกครองในชุมชน การทำงานของเครือข่ายโดยมีกรรมการหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางนี้จะมีการเชื่อมโยงประสานกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ และอาจเชื่อมโยงการทำงานกับเครือข่ายภายนอกชุมชนด้วย การเชื่อมโยงการทำงานสามารถทำได้หลายลักษณะ เช่น การทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม ชมรมกับกลุ่ม หมู่บ้านกับหมู่บ้าน กลุ่มกับอำเภอและจังหวัด

3. กิจกรรมการขยายเครือข่ายภายในชุมชน มีการขยายเครือข่ายระดับปัจเจกบุคคลในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเชิญชวนเข้าร่วมเป็นสมาชิก การขยายเครือข่ายระดับกลุ่มมีการสร้างสัมพันธ์ระหว่างประธานกลุ่มกับสมาชิกกลุ่ม ประธานกลุ่มกับประธานกลุ่ม เช่น การขยายเครือข่ายระหว่างกลุ่มแม่บ้านกับกลุ่มผู้สูงอายุ การขยายเครือข่ายกลุ่มแม่บ้านออกไปเป็นกลุ่มจัดทำดอกไม้ประดิษฐ์ การขยายกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์กับกลุ่มการตลาดภายนอกชุมชน

4. กิจกรรมการขยายเครือข่ายกลุ่มอย่างเป็นทางการกับทางราชการกับภายนอกชุมชน เช่น กลุ่มเครือข่าย อสม. ได้รับการสนับสนุนทางการเงิน เวชภัณฑ์ วิชาการ อุปกรณ์และวิทยากรจากภายนอกชุมชน ทักษะการสร้างเครือข่ายทำนองนี้เกิดขึ้นจากความสามารถของผู้นำกับแนวนโยบายการสนับสนุนกิจกรรมชุมชนของรัฐโดยตรงหรือผ่านทาง อบต.

5. กิจกรรมการจัดระบบและการมีรูปแบบการสื่อสารภายในและภายนอก เครือข่ายแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ รูปแบบการสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ใช้ทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ มีเครือข่ายการสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกในกลุ่มตามวิถีชีวิตปกติของชุมชน เช่น การบอกกล่าว การสนทนาพูดคุย การเดินสารด้วย วาจา การใช้หอกระจายข่าว การประชุม การทำบันทึกข้อตกลง การใช้แผ่นพับ แผ่นปลิว ป้ายประกาศและสื่อบุคคล ติดต่อสื่อสารถึงกันในกระบวนการพัฒนาเครือข่าย

6. กิจกรรมการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลปัญหา มีระบบการจัดเก็บข่าวสาร ข้อมูลบันทึกความเปลี่ยนแปลง สถิติ รายการ ข้อยุติ ข้อตกลง หรือคำมั่นสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร มีการบันทึกรายงานการประชุมคณะกรรมการ กลุ่ม ชุมชน และการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม สามารถสืบค้นข้อมูลสำคัญมาทบทวนตรวจสอบได้

ข. กิจกรรมการพัฒนาสังคม หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือผู้มีปัญหาในชุมชน ทักษะการพัฒนาสังคมขององค์กรประชาคมและกลุ่มลักษณะนี้จะดำเนินไปตามแผนงาน โครงการ หรือข้อตกลงร่วมกันของคณะกรรมการกลุ่มทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

สำหรับแผนงานและโครงการที่เป็นทางการ มีการนำหลักวิชาการวางแผนมาใช้ โดยสมาชิกชุมชนเข้ารับการฝึกอบรมการจัดทำแผนงาน โครงการจากประธานกรรมการบริหาร อบต. และกรรมการบริหาร อบต. อย่างไรก็ตาม การจัดทำแผนงาน โครงการพัฒนาด้านสังคมส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มีการบันทึกข้อตกลง บันทึกความทรงจำ เป็นแผนงานในสมอง ใช้วิธีการร่วมมือร่วมใจของสมาชิกตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบ (ดังรายละเอียดที่ปรากฏในตอนี่ 3.1)

เรื่องที่ 3.2.4 การสนับสนุนการทำกิจกรรมการพัฒนาสังคมในเครือข่าย

การสนับสนุนการทำกิจกรรมการสร้างเครือข่ายการพัฒนาสังคม จำแนกแหล่งการสนับสนุนได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม การสร้างเครือข่ายจากสมาชิกกลุ่มหรือสมาชิกองค์กรภายในโครงสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสนับสนุนด้านความคิด ด้านแรงงาน และทรัพยากรการเงิน การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสังคมของสมาชิกกลุ่มแสดงออกในรูปของความร่วมมือ ความตั้งใจจริงในการปฏิบัติกิจกรรมความมั่นคงและความสม่ำเสมอในการร่วมกันแก้ปัญหา การเสนอข้อคิดเห็นและการช่วยกันหาทางออกที่ดีในการแก้ปัญหา มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายและมีความผูกพันต่องานที่ได้รับมอบหมาย

2. การสนับสนุนระหว่างองค์กรภายในโครงสร้างเครือข่าย โดยมีองค์กรหลักของเครือข่าย เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรีหรือคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่ให้การสนับสนุน กลุ่ม ชมรม หรือองค์กรขนาดเล็กย่อยที่ริเริ่มจัดตั้งขึ้นมาใหม่ หรือกลุ่มที่มีผลประโยชน์ร่วมของสมาชิกชุมชนเช่นกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสร้างอาชีพและรายได้ในชุมชน ทั้งในด้านบุคคล วิธีการ และงบประมาณการสนับสนุนด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกลุ่มตามโครงสร้างเครือข่าย คือปัจจัยหลักของการแสดงให้เห็นความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การสนับสนุนโดยการพึ่งพาอาศัยทางด้านภูมิปัญญาและนวัตกรรม (wisdom and innovation) ระหว่างองค์กรเครือข่ายภายในชุมชนคือดัชนีสำคัญของความเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

3. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกชุมชน หลายองค์กรโครงการมีความจำเป็นต้องพึ่งพาทางด้านวิชาการ ด้านการจัดการ ด้านบุคคล ด้านอุปกรณ์หรือเครื่องมือ และด้านงบประมาณจากภายนอกชุมชนอยู่บ้าง เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ศูนย์สาธิตการตลาด ธนาคารข้าวและกลุ่มส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มดูแลรักษาผู้ป่วยเอดส์ และกลุ่มผู้ดูแลผู้มีปัญหาในชุมชน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การสนับสนุนกิจกรรมการสร้างเครือข่ายและการพัฒนาสังคมของชุมชนมีแหล่งที่มา 3 แหล่ง คือ การสนับสนุนกิจกรรมกันเองของมวลสมาชิก การสนับสนุนจากองค์กรหลักหรือองค์กรสำคัญ ๆ ในชุมชน และการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน สิ่งที่ต้องการการสนับสนุน ได้แก่ การสนับสนุนทางวิชาการ การจัดการด้านบุคคล ด้านอุปกรณ์หรือเครื่องมือ และด้านงบประมาณ

เรื่องที่ 3.2.5 ประโยชน์จากกิจกรรมการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาสังคม

ประโยชน์จากกิจกรรมการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาสังคมแยกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ ประโยชน์ของกิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนจะได้รับอันเนื่องมาจากการดำเนินกิจกรรมขององค์กรในเครือข่าย และส่วนที่สองจะกล่าวถึงว่าประชาชนจะเข้าไปรับประโยชน์จากกิจกรรมได้อย่างไร

1. ประโยชน์จากกิจกรรม ประชาชนจะได้ประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมคือ

ก. ประโยชน์โดยอ้อม จะเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมขององค์กรในเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางด้านการศึกษา การศาสนา จารีตประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมด้านการสาธารณสุข สวัสดิการและสวัสดิภาพของประชาชน กิจกรรมช่วยเหลือ จุนเจือผู้ยากไร้ ผู้มีปัญญา บุคคลทุพพลภาพ การรวมกลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มุ่งที่จะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

อนึ่ง องค์กรปกครองในชุมชน เช่น กรรมการหมู่บ้าน กรรมการวัด การจัดระเบียบของชุมชนที่แบ่งงานการดูแลชุมชนเป็นฝ่ายปกครอง ฝ่ายรักษาความสงบและปลอดภัยในหมู่บ้าน ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายศาสนาและวัฒนธรรม และอื่น ๆ ในหมู่บ้านคือ กลไกการรักษาความสงบและสันติสุขภายในชุมชน เป็นภูมิคุ้มกันภายใน ปกป้องภัยจากภายนอก ในขณะที่เดียวกันการประสานเครือข่ายกับองค์กรภายนอก เช่น ประชาคมตำบล องค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนจะช่วยอำนวยความสะดวกให้ เกิดกระบวนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่สามารถคัดกรองสิ่งดีงามมาใช้ในชุมชนและละเว้นสิ่งที่ไม่ดีที่ผลิตผลที่เป็นบทเรียนไม่ให้เกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย

ข. ประโยชน์โดยตรง คือ ประโยชน์ที่สมาชิกในองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ จะได้รับในเชิงตัวบุคคลหรือกลุ่มนั้นย่อมเห็นประโยชน์จากวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการรวมกลุ่มองค์กรเครือข่ายนั้น ๆ อยู่แล้ว เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ย่อมได้รับประโยชน์ในด้านการประหยัดและการออม กลุ่มผู้สูงอายุมีประโยชน์ต่อผู้สูงวัยด้านการมีเวทีและกิจกรรมร่วมกันในเชิงเป็นที่แลกเปลี่ยนปัญหา ได้พบปะสมาคม ได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัยจากบริการของรัฐ กลุ่มสตรีจะได้รับประโยชน์ด้านการมีพลังร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามเพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น เช่น ผู้ยากไร้ ผู้มีปัญญา บุคคลทุพพลภาพ หรือดำเนินกิจกรรมเชิงการหารายได้เพื่อความมั่นคงของครอบครัว เป็นต้น

2. การเข้าไปรับประโยชน์จากกิจกรรม ประชาชนในชุมชนจะเข้าถึงกิจกรรมขององค์กรเครือข่ายการพัฒนาในชุมชนได้ เป็นผู้ที่มีความสมบัติของสมาชิกตามที่กลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ กำหนด กล่าวคือ

2.1 คุณสมบัติแรกเข้า อาจไม่จำเป็นต้องกำหนดเงื่อนไขไว้มาก เพราะเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งคือ การช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความผูกพันและการเกื้อกูลกันของมวลสมาชิก นำไปสู่ความมั่นคงเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน

2.2 คุณสมบัติการดำรงความเป็นสมาชิกภาพ ชุมชนส่วนใหญ่ที่ดำรงความเข้มแข็งมักมีกติกาเป็นแนวปฏิบัติของสมาชิกชัดเจน เพื่อควบคุมพฤติกรรมการดำเนินกิจกรรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก จากบทเรียนการป้องกันปัญหาการทุจริต การแสดงพฤติกรรมและการกระทำที่เป็นภัยต่อความสงบของชุมชนและการประกอบกิจกรรมขององค์กร เช่น มีพฤติกรรมลักเล็กขโมยน้อย เสพยา ค้ายา ฯลฯ องค์กรจะกำหนดข้อปฏิบัติเป็นข้อห้ามและมีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนเป็นข้อตกลงร่วมกัน สมาชิกจะเข้าถึงประโยชน์ได้ต้องดำรงความเป็นสมาชิกภาพตามกติกาหรือข้อบังคับของกลุ่ม

2.3 การแบ่งปันผลประโยชน์และการเกื้อกูลประโยชน์ของสมาชิกและผู้รับบริการจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม องค์กรชุมชนต่าง ๆ จะกำหนดกรอบแนวทางไว้กว้าง ๆ ล่วงหน้า แต่จะมีการปรับเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์และปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

กล่าวโดยสรุปประโยชน์จากกิจกรรมการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อการพัฒนาสังคม ชุมชนและสมาชิกองค์กรเครือข่ายจะได้รับประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แต่โดยรวมของประโยชน์ที่จะได้รับคือความเข้มแข็งและความสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนของชุมชน และรัฐโดยรวมมีสันติสุขและสันติภาพซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาประเทศ

กิจกรรมตอนที่ 3.2

1. การริเริ่มแผนงานหรือโครงการพัฒนาสังคมในชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างไร ริเริ่มโดยใคร

2. อบต. หรือองค์กรชุมชนมีหลักเกณฑ์ในการกำหนดกรอบของแผนอย่างไร และมีแนวปฏิบัติในการริเริ่มแผนงานและโครงการอย่างไร

3. การดำเนินกิจกรรมขององค์กรเครือข่ายในชุมชนมีประโยชน์อย่างไร ประชาชนจะได้รับประโยชน์อะไรจากกิจกรรมขององค์กร

แนวตอบกิจกรรมประจำบทที่ 3

แนวตอบกิจกรรมตอนที่ 3.1

1. การสร้างเครือข่ายพัฒนาสังคมต้องพัฒนาทักษะ 3 ด้าน ได้แก่
 - เชื่อม
 - สาน
 - สัมพันธ์
2. ผู้บริหาร อบต.ต้องพัฒนาทักษะ 5 เรื่อง เพื่อการพัฒนาสังคม ได้แก่
 - ระบุปัญหาและความต้องการสังคม
 - จัดทำแผนและโครงการพัฒนาสังคม
 - นำแผนและโครงการพัฒนาสังคมปฏิบัติให้สำเร็จ
 - ประเมินแผนและโครงการพัฒนาสังคมอย่างถูกต้อง
 - ปรับปรุงแผนและโครงการพัฒนาสังคมตลอดเวลา

แนวตอบกิจกรรมตอนที่ 3.2

1. การรับฟังปัญหาจากสมาชิกโดยการบอกเล่า การประชุมปรึกษาหารือของผู้แทนองค์กรเครือข่ายในชุมชน เสนอผ่านทางผู้นำเพื่อให้มีการริเริ่มแก้ไขหรือตอบสนองความต้องการนั้น โดยจัดทำเป็นแผนงานหรือโครงการ
2. อาจกำหนดกรอบได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน เช่น จัดกรอบของแผนเป็น 3 ประเภท คือ แผนงานประจำ แผนงานเพิ่มพูนรายได้และแผนงานสวัสดิการและสวัสดิภาพ โดยอาจารย์เริ่มจากภายในชุมชนและขอการสนับสนุนจากภายนอก
3. มีประโยชน์ในด้านการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูล สร้างพลังเข้มแข็งของชุมชน ป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชน ก่อให้เกิดสันติสุขและสันติภาพในสังคม

จัดพิมพ์ : นางอินทรา นาคินทร์
ตรวจทานต้นฉบับ : นางภัทรฤดี ครองชนม์
ภาพประกอบ : นายทูล สุทธหลวง